

1. ÜRETİM FAKTÖRLERİNİN FİYATLANDIRILMASI VE DAĞILIMI	3
1.1. FAKTÖR FİYATLARI VE GELİRLER	3
1.1.1. Genel Bakış	3
1.2. FAKTÖR TALEBİ	5
1.2.1. Kar Maksimizasyonu	5
1.2.2. Marjinal Ürün Hâsılatı ve Faktör Fiyatı	6
1.2.3. Firmanın Emek Talebi	6
1.2.4. Kar Maksimizasyonu İçin İki Koşul	10
1.2.5. Firmanın Emek Talebinde Değişmeler	11
1.2.6. Piyasa Talebi	11
1.2.7. Emeğin Talep Esnekliği	12
1.2.7.1. Kısa Dönemde Emeğin Talep Esnekliği	12
1.2.7.2. Uzun Dönemde Emeğin Talep Esnekliği	12
1.2.7.3. Emek Talebi ve Sınıf Çatışması	13
1.3. FAKTÖR ARZI	13
1.3.1. Emek Arzı	13
1.3.1.1. Piyasa Arz Eğrisi	17
1.4. SERMAYE ARZI	18
1.4.1. Piyasa Arzı	21
1.5. TOPRAK ARZI	21
1.6. REKABETÇİ DENGİ	22
1.6.1. Emek Piyasası Dengesi	22
1.6.2. Sermaye Piyasası Dengesi	23
1.6.3. Toprak Piyasası Dengesi	24
1.7. EKONOMİK RANT VE TRANSFER GELİRLERİ	25
1.8. FAKTÖR PİYASASI: MATEMATİKSEL YAKLAŞIM	27
1.8.1. Firmanın Üretim Faktörleri Talebi	27
1.8.1.1. Kar Maksimizasyonu ve Türetilmiş Talep	27
1.8.1.2. Marjinal Ürün Hâsılatı (MRP)	28
1.8.1.3. Marjinal Maliyet	28
1.8.1.4. Alternatif Türetme	28
1.8.1.5. Matematiksel Türetme	29
1.8.1.6. Örnek	30
1.8.2. Tekelci Faktör Piyasası	30
1.8.3. Rekabetçi Sermaye Piyasaları ve Dönemler arası Kararlar	31
2. EMEK PİYASALARI	36
2.1. YETENEK FARKLILIKLARI	36

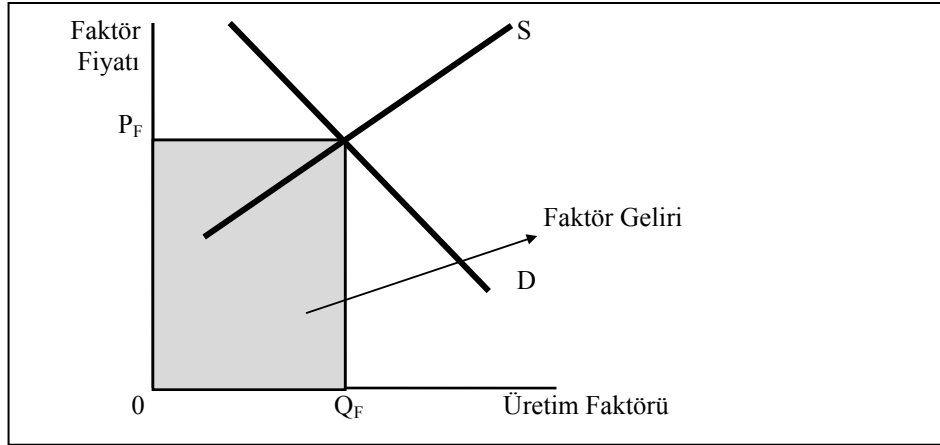
2.2. SENDİKALI – SENDİKASIZ İŞÇİ ÜCRET FARKLILIKLARI _____	38
2.2.1. Sendikaların Amaçları ve Sınırlamalar _____	39
2.2.2. Rekabetçi Emek Piyasasında Sendikalar _____	40
2.2.3. Monopson _____	41
2.2.4. Monopson, Asgari Ücret ve Sendikalar _____	46
2.2.4.1. Monopson ve Sendikalar _____	46
2.3. CİNSİYET VE İRK AYRIMINA BAĞLI ÜCRET FARKLILIKLARI _____	47
2.3.1. Ayrımcılık _____	47
2.3.2. Beşeri Sermaye Farklılıkları _____	47
2.3.3. Uzmanlaşma Derecesi _____	48
2.4. EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET _____	48

ÜRETİM FAKTÖRLERİ FİYATLANDIRMASI

1. ÜRETİM FAKTÖRLERİNİN FİYATLANDIRILMASI VE DAĞILIMI

1.1. Faktör Fiyatları ve Gelirler

Üretim faktörü, üretimde kullanılan girdilerdir. Emek, toprak, sermaye, üretim faktörleridir. Üretim faktör sahipleri gelirlerini faktörleri girdi olarak kullanan firmalardan sağlamaktadırlar.

Şekil 1. Faktör Piyasasında Arz ve Talep

Emek geliri ücret, sermaye geliri faiz, toprak geliri ranttır. Ücret kafa, kol bütün emek gelirlerini içermektedir. Faiz, firmalar tarafından ödenen dividend dahil sermayenin bütün biçimlerini içermektedir. Rant, toprak ve doğal kaynakların kullanımı için yapılan ödeme karşılığında geliridir. Konut kirası hem rantın, hem de faizin bir elamanıdır.

1.1.1. Genel Bakış

Faktör fiyatları, faktör piyasasında belirlenmektedir. Fiyatlar arz ve talep modeli kullanılarak bulunabilir. Faktör talebi faktör fiyatlarına bağlıdır. Yani ücret oranı, faiz oranı ve ranta bağlıdır. Şekil 1'de görüldüğü gibi faktör fiyatı ve talebi arasında negatif ilişki vardır.

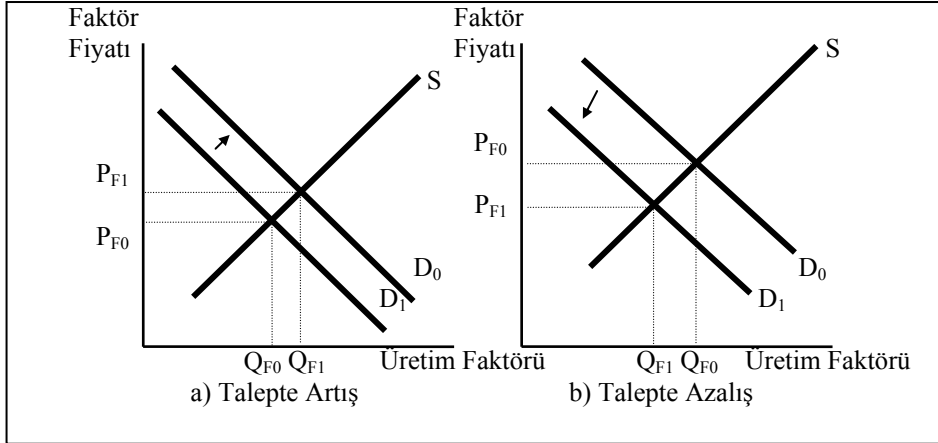
Üretim faktörünün arz edilen miktarı fiyatına bağlıdır. İstisnalar dışında, arz edilen miktar ve fiyat arasındaki ilişki pozitifdir.

Denge fiyat, arz ve talep eğrilerinin kesiştiği noktada belirlenmektedir.

$$\text{Faktör geliri} = \text{faktör fiyatı} \times \text{kullanılan faktör miktarıdır.} \\ = P_F \times Q_F$$

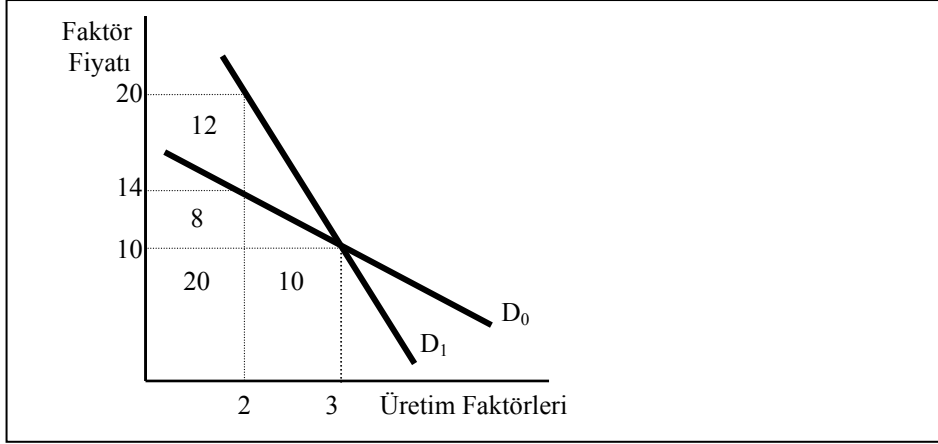
Üretim faktör talebi arttığında **Şekil 2a**'da görüldüğü gibi fiyat ve kullanılan miktar artmaktadır. Düştüğünde (**Şekil 2b**) fiyat ve miktar düşmektedir. Bu gelir azalmasıyla sonuçlanmaktadır.

Üretim faktörünün talebinde değişme faktör fiyatı ve kullanılan miktarı değiştirmektedir. Miktar arz esnekliğine bağlıdır. Arz eğrisi düzse, yani esnekse, kullanılan faktör miktarı büyük ve fiyattaki değişme küçüktür. Arz eğrisi dik, yani esnek değilse, fiyattaki değişme büyük ve kullanılan miktardaki değişme küçüktür.

Şekil 2. Talepte Değişmeler

Üretim faktörünün arzındaki değişmede faktör fiyatını, kullanılan miktarı ve kazanılan geliri değiştirmektedir. Arzdaki artış, faktör fiyatını düşürmektedir. Kullanılan faktör miktarı artmaktadır. Arzdaki azalış, faktör fiyatını yükseltir. Kullanılan miktarı azaltır. Arzdaki azalma veya artış sonucu gelirin artıp artmadığı faktörün talep esnekliğine bağlıdır.

Şekil 3. Faktör Geliri ve Talep Esnekliği

Talep esnekliği yüksekse (birden büyükse) faktör gelirleri azalmaktadır. **Şekil 3'de** ilk durumda faktör geliri 30 dur. Fiyat artışı sonucu 28'e düşmektedir. Faktör talep esnekliği düşükse (birden küçükse) faktör geliri artmaktadır. **Şekil 3'de** talep esnekliği düştüğünde (D_1 talep eğrisi) faktör geliri 40'a çıkmaktadır.

1.2. Faktör Talebi

Faktör talebi türev taleptir. **Türev talep**, mal ve hizmet üretiminde kullanıldığı için üretim faktörünün talep edilmesidir. Doğrudan talep değildir. Türev talep, firmanın karşılaştığı teknoloji ve piyasa sınırlaması gibi koşullara bağlıdır. Ayrıca firmanın amacı da türev talebi etkilemektedir. Ne üretilecek, nasıl üretilecek sorularına verilecek yanıt faktör talebini etkileyecektir. Önceki bölümlerde firmanın amacının kar maksimizasyonu olduğu belirtilmişti. Şimdi kar maksimizasyonuna bağlı olarak faktör talebi incelenecektir.

1.2.1. Kar Maksimizasyonu

Girdileri a) sabit, b) değişen girdiler olarak ikiye ayırabiliriz. Çoğu endüstride sabit girdi sermayedir. Yani makine, bina, teçhizatır. Değişen girdi emektir.

Kar maksimizasyonu çerçevesinde firmanın $MR=MC$ olduğu noktada karını maksimize ettiği belirtilmişti. Benzer analiz faktör piyasası için geliştirilebilir. Bu bizi girdinin marjinal maliyeti ve hasılatı kavramlarına götürecektir.

1.2.2. Marjinal Ürün Hâsılatı ve Faktör Fiyatı

Marjinal ürün hasılatı (MRP), faktör miktarında bir birim artış olduğunda, toplam hasılatındaki değişimdir. Marjinal ürün hasılatı, ekstra faktör biriminin yarattığı ekstra hasılattır. Hatırlanacağı gibi marjinal hasılat, çıktıda bir birimlik artış sonucu doğan ekstra hasılat idi.

Karını maksimize etmek isteyen firma marjinal ürün hasılatının, **faktörün marjinal maliyetine** ve dolayısıyla faktörün fiyatına eşit olduğu noktada dengeye gelecektir. $MRP=MC_F=P_F$ dir.

Hemen bir hatırlatma yapalım. Rekabetçi piyasa varsayımı nedeniyle faktör fiyatları veridir.

Talep edilen faktör miktarı ve fiyat ilişkisi negatiftir. Faktör fiyatı (P_F) arttığında faktör talebi düşmektedir. Faktör fiyatı düştüğünde faktör talebi artmaktadır.

1.2.3. Firmanın Emek Talebi

Firma açısından emek kısa dönemde de, uzun dönemde de değişen girdidir. İlk önce kısa dönemde emek talebi incelenecektir.

Çıktı ve emek ilişkisi marjinal ürün ve ortalama ürün kavramlarında kendini ifade etmektedir. **Marjinal ürün**, son birim girdi tarafından üretilen ilave çıktıdır. Emegın marjinal ürün, son birim istihdam edilen birey tarafından üretilen ilave çıktıdır.

Emegın marjinal ürünü,

$$MP_L = \frac{\Delta Q}{\Delta L} \text{ dir.}$$

Ortalama ürün, girdi başına çıktıdır. Emegın ortalama ürünü, çıktının emek girdisine bölünmesiyle bulunmaktadır.

$$AP_L = \frac{Q}{L} \text{ dir.}$$

Emek talebi için diğer iki kavram, emeğin marjinal ürün hasılatı ve emeğin ortalama ürün hasılatıdır. Marjinal ürün hasılatı, ilave üretim faktörü biriminin sağladığı hasılattır. Emeğin marjinal ürün hasılatı, ilave istihdam edilen bir kişinin ürettiği çıktının satışından sağlanan ek hasılattır.

$$MRP_L = \frac{\Delta TR}{\Delta L} \text{ dir.}$$

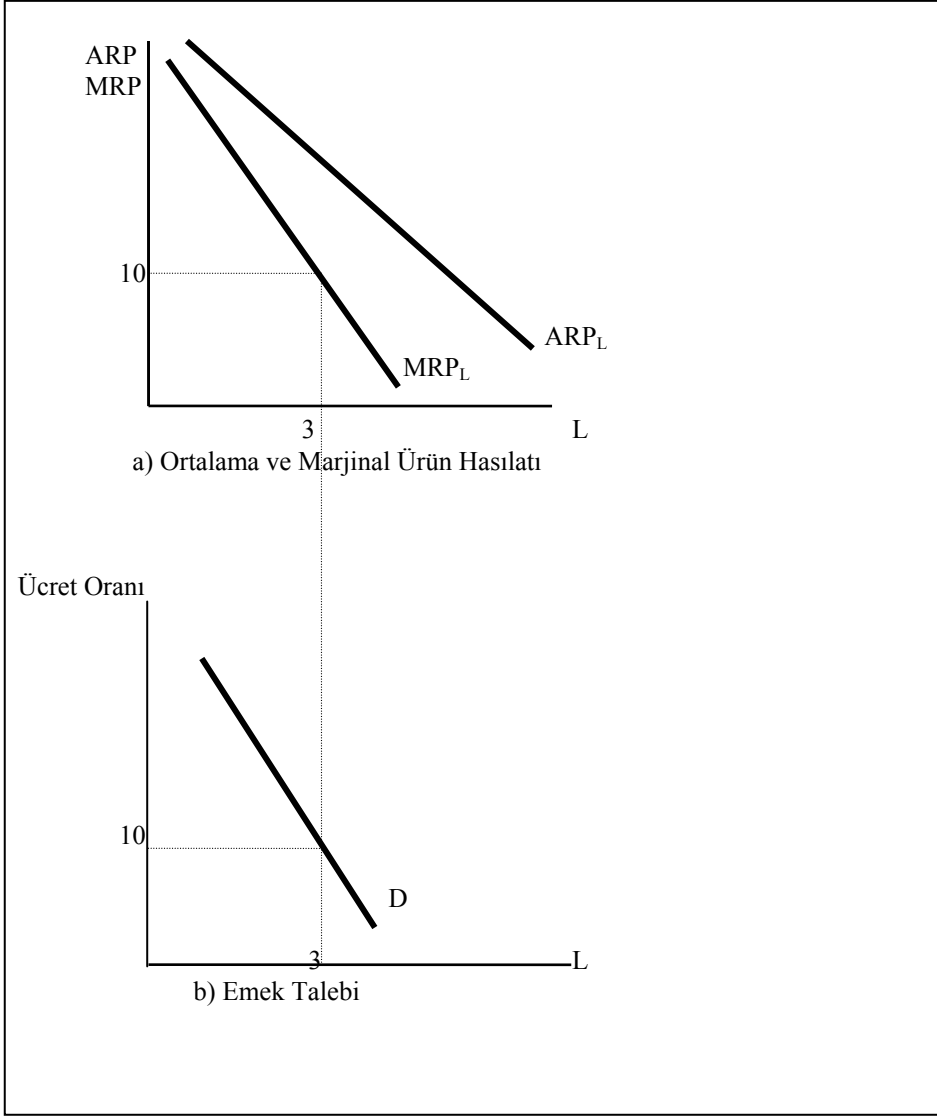
Ortalama ürün hasılatı, girdi başına toplam hasılattır. Emeğin ortalama ürün hasılatı, toplam hasılatın emeğe bölünmesiyle bulunur.

$$ARP_L = \frac{TR}{L} \text{ dir.}$$

Şekil 4’de görüldüğü gibi *MRP* eğrisi *ARP* eğrisinin altındadır. Faktör talep eğrisi ve marjinal ürün hasılatı aynı eğrilerdir.

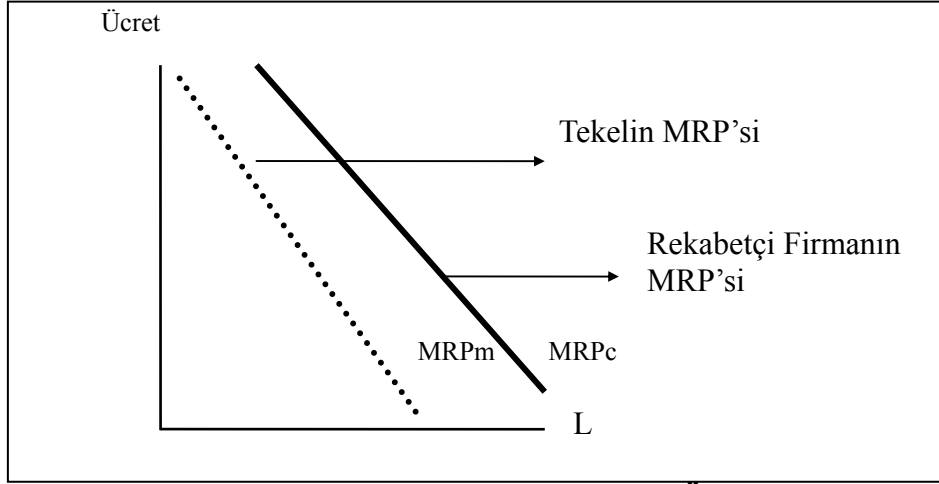
Firma, ücret oranı (işçinin marjinal maliyeti), emeğin marjinal ürün hasılatına eşit olduğu noktaya kadar emek talep edecektir. Ücret oranı arttığında emek talebi düşmektedir. Ücret oranı azaldığında emek talebi artmaktadır.

Rekabetçi firmada *MRP*’nin düşmesinin nedeni, azalan getiri ilkesidir. Çünkü emeğin marjinal ürünü düşmektedir. Emeğin marjinal ürününün düşmesi, marjinal ürün hasılatını düşürmektedir. Marjinal hasılat ise değişmemektedir. Marjinal hasılat değişmeden, marjinal ürünün düşmesi, marjinal ürün hasılatını düşürmektedir.

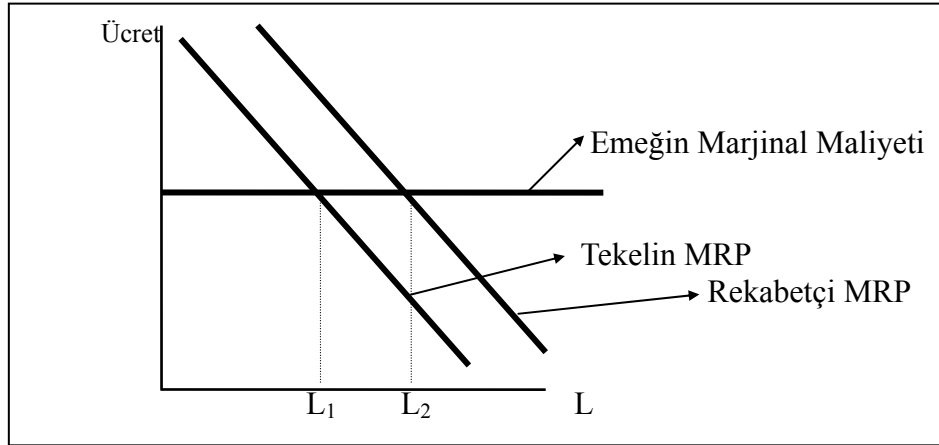

Şekil 4. Emek Talebi

Tekelde, MRP daha hızlı düşmektedir. Tam rekabetle (tam rekabet durumunda, $MR=AR=P$ idi) kıyaslanınca düşüş daha fazladır. Bunun nedeni iki etkenin birlikte düşüşe neden olmasıdır. Tekelde emeğin marjinal ürünü ve MR azalmaktadır. Azalma, daha fazla düşüşe neden olmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Tam Rekabet ve Tekelde Marjinal Ürün Hasılatı

Şekil 6. Tam Rekabet ve Tekelde Talep Edilen Emek Miktarı

Tekelin MRP 'si, rekabetçi firmanın MRP 'sinin altında yer almaktadır (**Şekil 6**). Çünkü tekelerde $MR < P$ dir. $MRP = MR \times MP$ olduğundan, tekel MRP 'si < rekabetçi firma MRP 'si dir. (Bundan dolayı tekelerde talep edilen emek miktarı, tam rekabet durumuna göre daha azdır. **Şekil 6**)

Marjinal ürün hasılatı eğrisi ve faktör talep eğrisinin aynı olduğu belirtilmişti. Örneğin, firmanın emek talebinin nedeni kar maksimizasyonudur. Firma kar maksimizasyonu için emeği

kiralamaktadır. Emek talep ederken, elde edeceği karı maksimum kılmak için hareket edecektir. MRP =Faktörün marjinal maliyeti (burada W , ücret oranı) olduğunda kar maksimizasyonu gerçekleşmektedir.

1.2.4. Kar Maksimizasyonu İçin İki Koşul

Mal piyasasında kar maksimizasyonu $MR = MC$ eşitliği gerçekleştiğinde sağlanmakta idi. Bu birinci koşuldur.

Faktör piyasasında kar maksimizasyonu $MRP = P_F$ (faktör fiyatı) olduğunda gerçekleşmektedir. Bu da ikinci koşuldur.

Gerçekte $MR = MC$, $MRP = P_F$ koşulları aynı yaklaşımın değişik çizgileridir.

$$\frac{MRP}{MP} = MR \text{ dir.}$$

(MP =Marjinal ürün)¹. Buradan $MRP = MR \times MP$ dir. (Tam rekabet piyasasında $MR = P$ olduğundan $MRP = P \cdot MP$ dir). Benzer biçimde,

$$MC = \frac{P_F}{MP} \text{ dir.}^2$$

¹ $MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$ idi. Buradan, $MRP = \frac{\Delta TR}{\Delta L}$ ve $MP = \frac{\Delta Q}{\Delta L}$ olduğuna göre,

$$MR = \frac{\frac{\Delta TR}{\Delta L}}{\frac{\Delta Q}{\Delta L}} = \frac{\Delta TR}{\Delta L} \cdot \frac{\Delta L}{\Delta Q} = \frac{\Delta TR}{\Delta Q} \text{ dir.}$$

² $MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$ idi. $P_L = W = \frac{\Delta TC}{\Delta L}$, $MP = \frac{\Delta Q}{\Delta L}$ olduğundan, $MC = \frac{\frac{\Delta TC}{\Delta L}}{\frac{\Delta Q}{\Delta L}} =$

$$= \frac{\Delta TC}{\Delta L} \cdot \frac{\Delta L}{\Delta Q} = \frac{\Delta TC}{\Delta Q} \text{ dir.}$$

Buradan $P_F=MC \times MP$ dir. Yani $MR=MC$ eşitliği, $MRP=P_F$ eşitliğine dönüştürülmektedir.

Diğer etkenler veri iken, ücret oranı arttığında emek talebi düşer. Ücret oranı azaldığında emek talebi artar. Bu emek talep eğrisinin aşağıya doğru eğimli olduğu anlamına gelir.

1.2.5. Firmanın Emek Talebinde Değişmeler

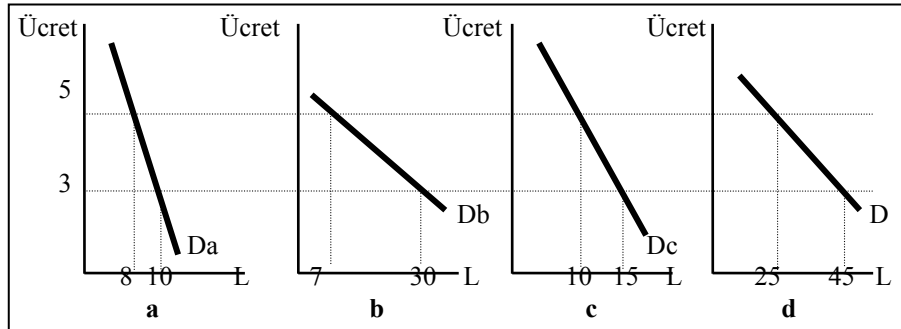
Firmanın emek talebinde değişmeye neden olan etmenler;

1. Firma çıktısının fiyatı,
2. Diğer girdilerin fiyatı,
3. Teknolojidir.

Diğer etkenler veri iken, firma çıktısının fiyatının yükselmesi, emek talebini artırır. Çıktı fiyatının artışının nedeni, çıktı talebindeki artıştır. Fiyatın yükselmesi, marjinal hasılatın artması anlamına gelir. MR artınca, marjinal ürün hasılatı artacaktır. Marjinal ürün hasılat eğrisi ve talep eğrisi aynı eğri olduğundan, emek talebi artacaktır.

Diğer iki etken daha çok uzun dönemde etkilidir. Sermaye kısa dönemde sabit değişkendir. Uzun dönemde bütün girdiler değişir. Uzun dönemde sermaye ve emek arasında ikame olanağı vardır (ikame etkisi). İkame etkisi ve nispi fiyatlara bağlı olarak sermayenin fiyatında artış veya azalış, emek talebini etkiler. Uzun dönemde etkili olan bir diğer etken teknolojidir. Teknoloji MRP 'yi etkilemektedir. MRP 'yi etkilemesi, emek talebini etkilemesi demektir.

1.2.6. Piyasa Talebi

Şekil 7. Piyasa Talep Eğrisi

Üretim faktörü piyasa talebi, bütün firmaların faktör talepleri toplamıdır. (Şekil 7)

1.2.7. Emegın Talep Esnekliği

Emegın talep esnekliği, ücret oranı ve emek talebi miktarı arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

$$\pi_L = \frac{\frac{\Delta D_L}{D_L}}{\frac{\Delta W}{W}} = \frac{\text{Emek Talebinde Yüzde Değişme}}{\text{Ücrette Yüzde Değişme}} \quad \text{dir.}$$

1.2.7.1. Kısa Dönemde Emegın Talep Esnekliği

Kısa, dönemde emek değişken girdidir. Değişken girdi olma özelliğini de bağlı olarak emegın talep esnekliği üç etkene bağlıdır.

1. **Emek yoğunluğu.** Mal üretiminde emek oranı, emegın talep esnekliğini etkiler. Diğer etkenler veri iken, emek yoğunluğu yüksekse emek talebi de esnektir.
2. **Emegın marjinal ürün eğrisinin eğimi.** Marjinal ürün eğrisinin eğimi üretim teknolojisine bağlıdır.
3. **Ürün talebinin kısa dönem esnekliği.** Kısa dönem ürünün talep esnekliği, faktör talep esnekliğini de etkilemektedir. Mal talep esnekliği yüksekse, mal ve emek talebi de yüksektir.

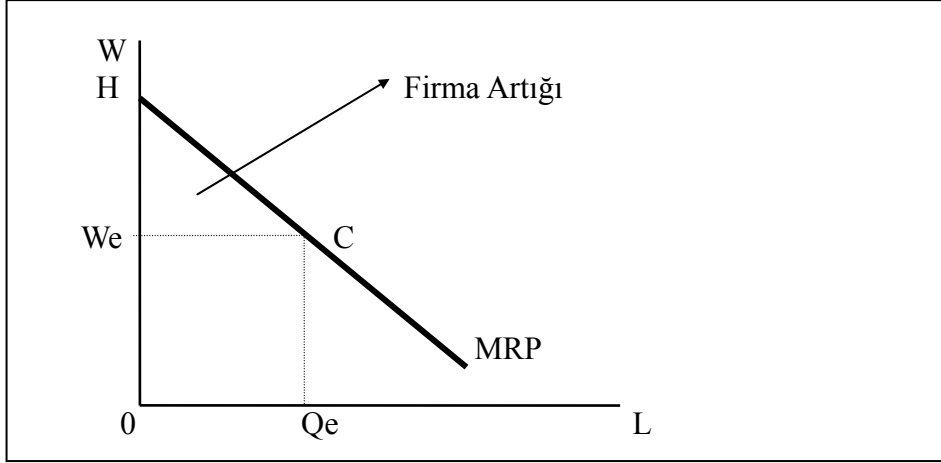
1.2.7.2. Uzun Dönemde Emegın Talep Esnekliği

Uzun dönemde bütün girdiler değişkendir. Uzun dönemde talep esnekliğini etkileyen faktörler,

1. Emek yoğunluğu,
2. Uzun dönem ürün talep esnekliği,
3. Emek yerine sermayenin ikame edilebilirliğine bağlıdır.

1.2.7.3. Emek Talebi ve Sınıf Çatışması

İşçinin aldığı ücret geliri $WeCQe0$ 'a eşittir. (Şekil 8) Firma $HWeC$ kadar artık elde etmektedir. Bu sınıf çatışmalarının temelidir.

Şekil 8. Emek Talebi ve Sınıf Çatışması

1.3. Faktör Arzı

Faktör arzı, hanehalkı kararları ile belirlenmektedir. Arz, faktör fiyatına bağlıdır.

1.3.1. Emek Arzı

Emek arz miktarının ne kadar olacağına dair faaliyetin zaman tahsisi iki faaliyetten oluşur;

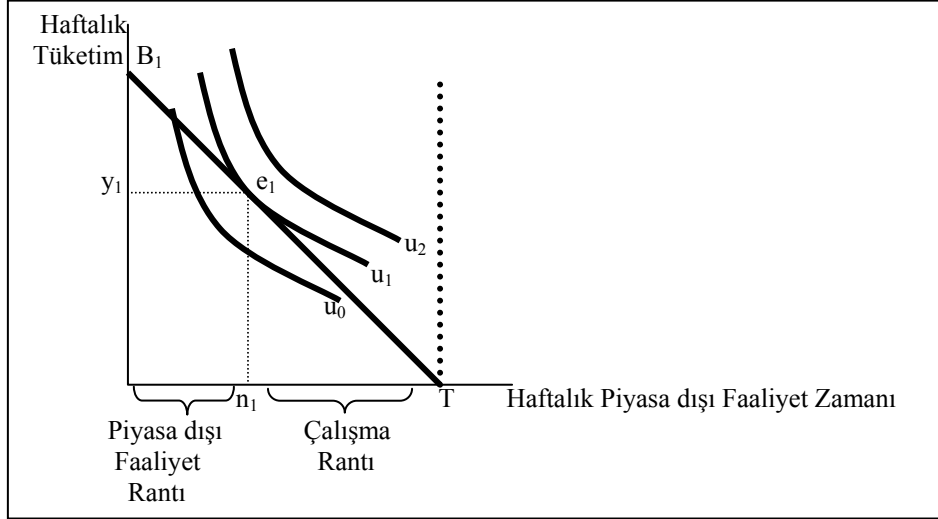
1. Piyasa faaliyeti,
2. Piyasa dışı faaliyet.

Piyasa faaliyeti, emek arz eğrisiyle aynı şeydir.

Piyasa dışı faaliyet dinlenme, evde oturma, eğitim, çalışmama, yetiştirme gibi piyasa dışı faaliyetlerdir.

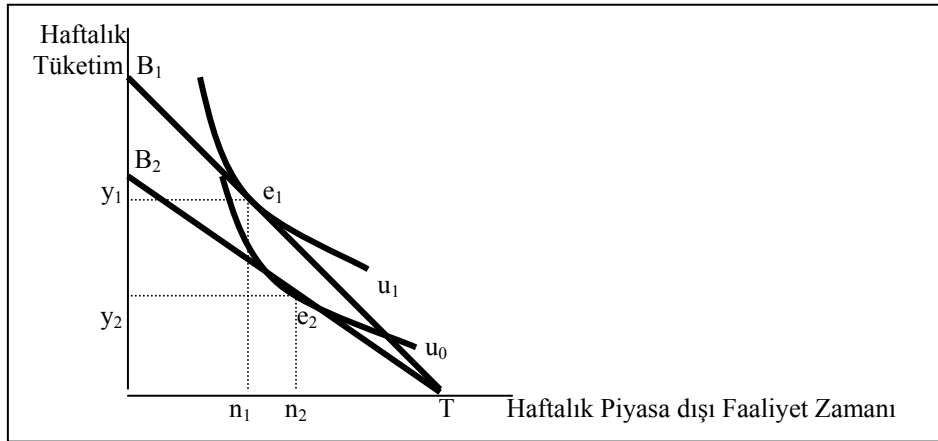
T , zaman; L_a , çalışmaya harcanan zaman olsun. $L_a = T - n_a$ dır. n_a , piyasa dışı faaliyet için harcanan zamandır. (Şekil 9)

C , tüketim harcamaları olsun. $C = w(T - n)$ dir. Denklem bütçe sınırlamasını verir. $w =$ Saat başı ücret oranıdır. $C + wn = wT$ dir. $wT =$ Zamanın değeridir.

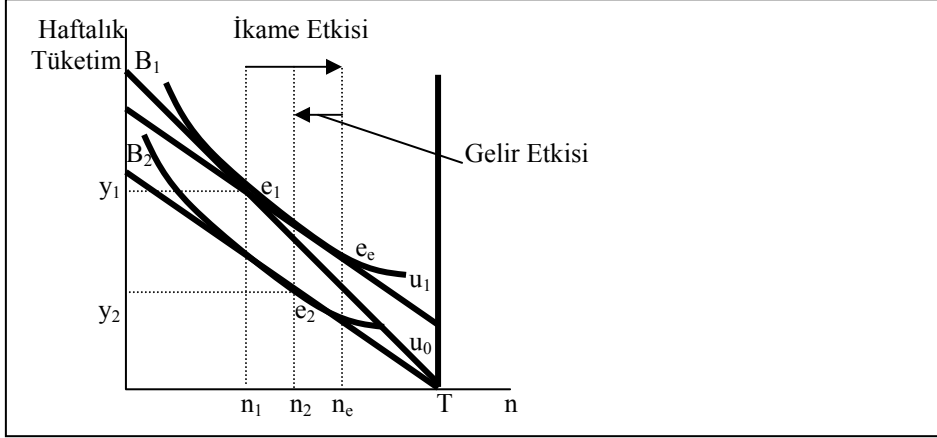
Şekil 9. Tüketim ve Piyasa Dışı Faaliyet Dengesi

Şekil 10'da ücret düştüğünde, piyasa ve piyasa dışı faaliyet için harcanan zamandaki değişme görülmektedir.

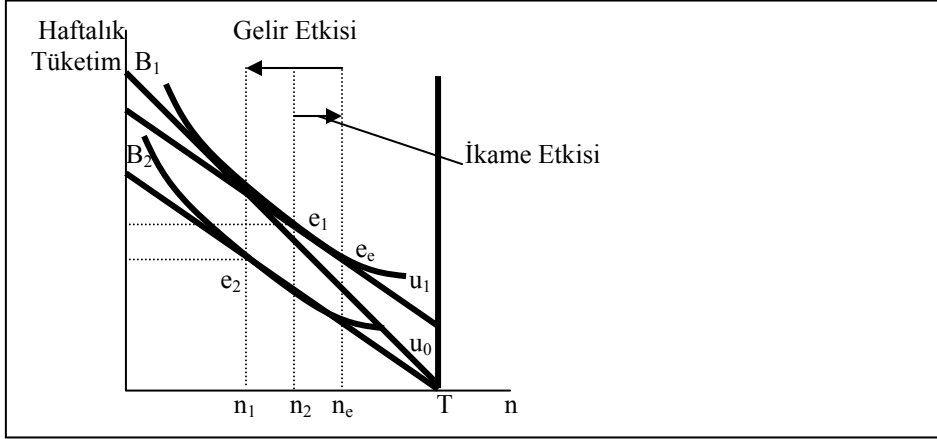

Şekil 10. Ücrette Azalma ve Emek Arzı.

Gerçekte ücret değişmeleri gelir ve ikame etkisine sahiptir. **Şekil 11'de** ikame etkisi, gelir etkisinden daha büyüktür. **Şekil 11'de** ücret düştüğünde, emek arzı $n_2 - n_1$ saat kadar azalmaktadır. Gelir etkisi, ikame etkisine ağır basarsa emek arzı artar. (**Şekil 12**)

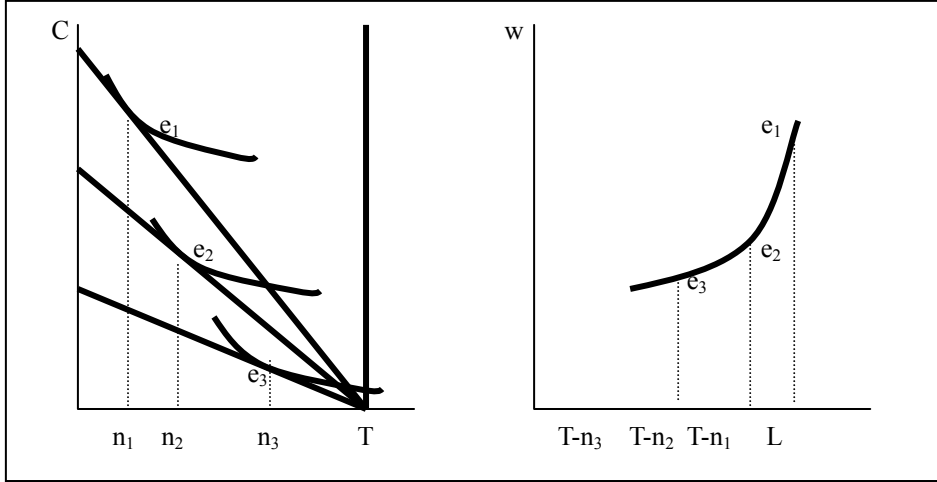

Şekil 11. Ücret Değişmesi (İkame Etkisi Gelir Etkisinden Büyük)

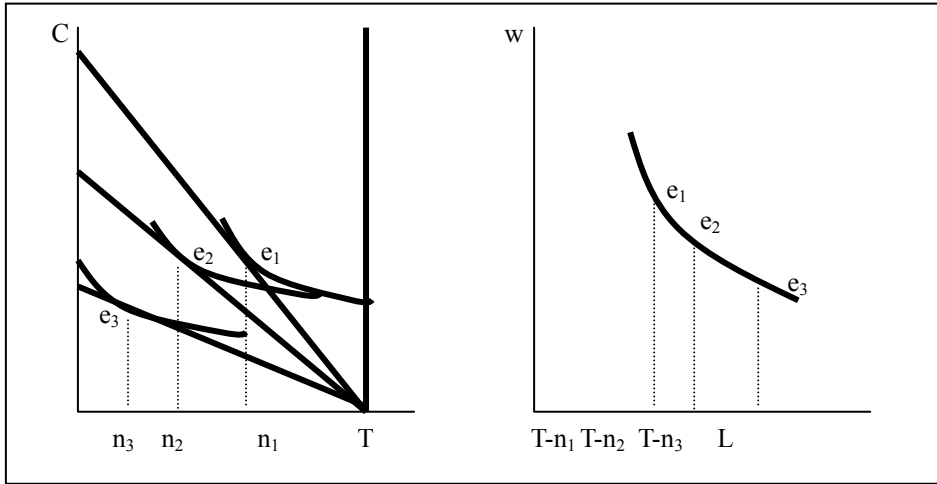

Şekil 12. Gelir Etkisinin İkame Etkisine Ağır Basması

İkame ve gelir etkisine bağlı olarak emek arz eğrisini elde edebiliriz. İkame etkisi, gelir etkisine ağır bastığında pozitif eğimli emek arz eğrisi elde edilir. (**Şekil 13**) Gelir etkisi, ikame etkisine ağır basarsa negatif eğimli emek arz eğrisi elde edilir. (**Şekil 14**)

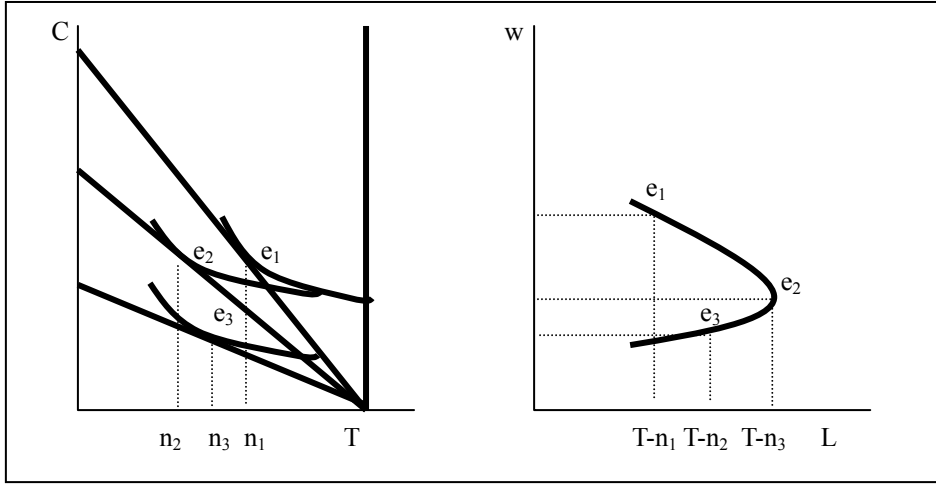

Şekil 13. Pozitif Eğimli Emek Arz Eğrisinin Elde Edilmesi

Şekil 14. Negatif Eğimli Emek Arz Eğrisinin Türetilmesi

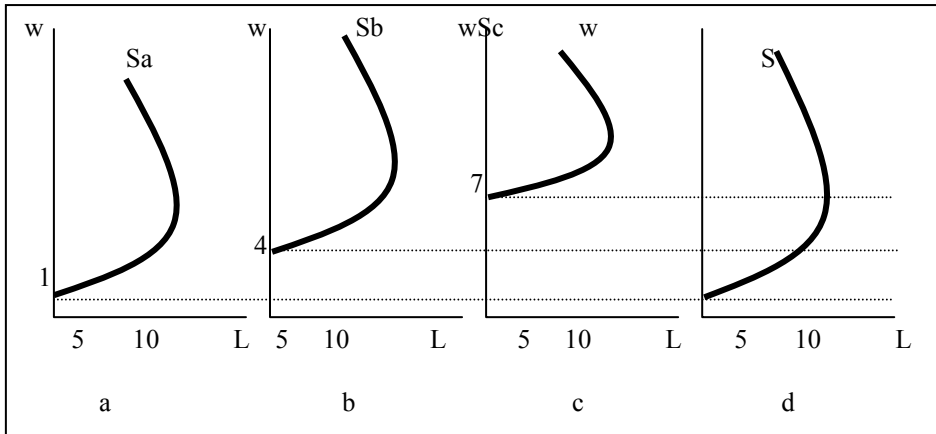
Düşük ücretlerde ikame, yüksek ücretlerde gelir etkisi ağır bastığında, emek arz eğrisi sırt yapar. (Şekil 15)

Şekil 15. Sırt Yapan Emek Arz Eğrisi

1.3.1.1. Piyasa Arz Eğrisi

Piyasa arz eğrisi bütün hanehalklarının arz eğrilerinin toplamına eşittir. (Şekil 16d)

Şekil 16. Emek Arzı

1.4. Sermaye Arzı

Sermaye üretimde kullanılan fiziksel tesis, bina, donamındır. Bunlar hanehalkından ödünç alınan fonların kullanımı ile firmalar tarafından satın alınır veya kiralanır..

Fonları banka, sigorta şirketleri ve diğerlerinden sağlar. Finansal kurumlar vasıtasıyla tedarik edilir. Sermaye miktarı, hanehalkının tasarruflarına bağlıdır. Tasarruf, gelirin tüketilmeyen kısmıdır. O halde sermaye arzı hanehalkının geliri ve tasarrufları tarafından belirlenir.

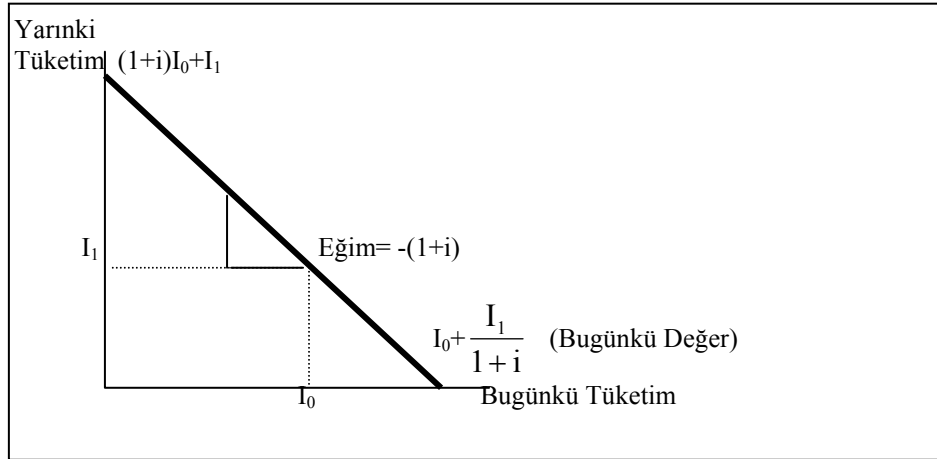
Hanehalkının tasarruflarını belirleyen faktörler ise, 1) beklenen gelire bağlı olarak cari gelir, ve 2) faiz oranıdır.

Cari ve beklenen gelir ayrımı, beklenen gelirin bugünkü tasarrufu belirlemesi açısından önemlidir. Örneğin gençler daha fazla tüketmeye eğimli iken, yaşlılar daha çok tasarruf etme anlayışındadır.

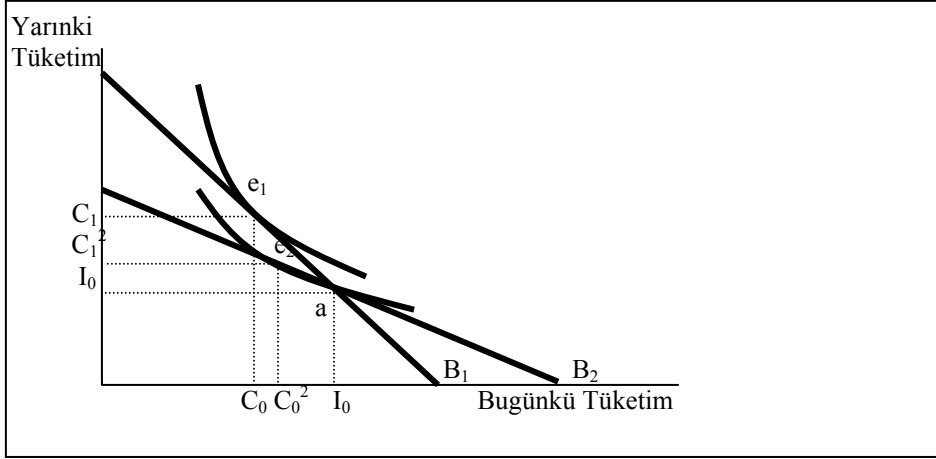
Cari ve beklenen gelir ilişkilerinde en çok kullanılan hesaplama yöntemi yaşam boyu gelir (beklenti) yaklaşımıdır.

Bir diğer ilişki sermaye arz eğrisi ve faiz oranı ilişkisidir. Geçmiş tasarruf, sermaye arzını oluşturur. Sermaye arz eğrisi ise, sermaye arzı ve faiz oranı ilişkisini gösterir. Diğer etkenler veri iken, faiz oranı arttığında sermaye arzı artar. Faiz oranı düştüğünde, sermaye arzı azalır.

Yaşam boyu gelir modelini dönemlerarası bütçe sınırlaması, faiz oranı, tüketim ve tasarruf ilişkisi çerçevesinde ele aldığımızda tasarruf-sermaye arzı ilişkisini inceleyebiliriz.

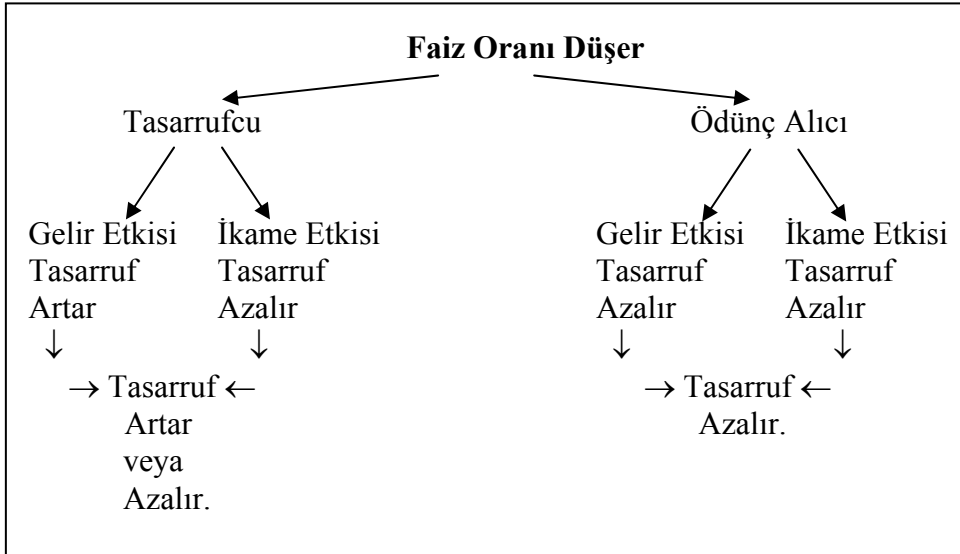

Şekil 17. Dönemler arası Bütçe Sınırlaması

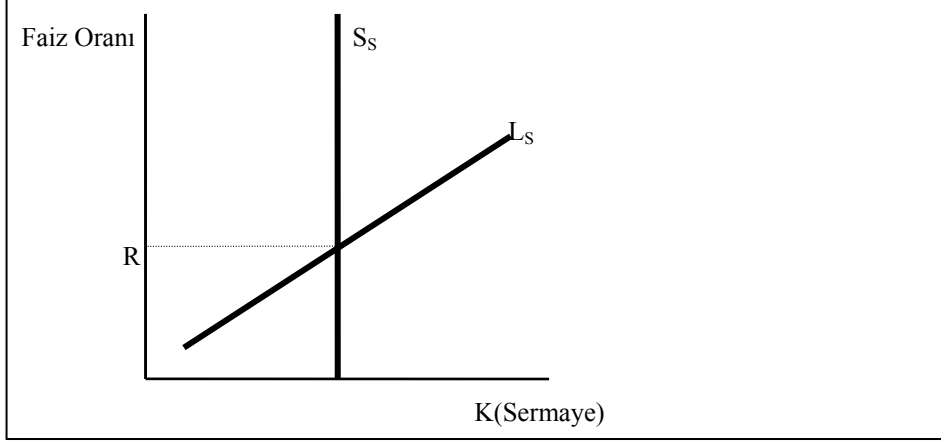
Şekil 20. Faiz Oranının Düşmesi

Bazı kimselerde gelir etkisi ikame etkisine ağır basabilir. Faiz oranı düştüğünde, faiz geliri azalır. Daha “fakir” olunur. Bu durumda bugünkü tüketim azalır, tasarruf artar.

Tablo 1. Faiz Oranının Düşmesinin Gelir ve İkame Etkisi (Tüketim malı, normal mal)

1.4.1. Piyasa Arzı

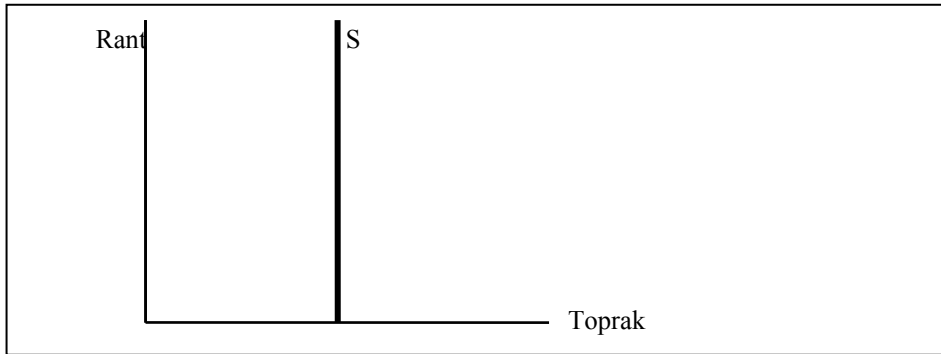

Şekil 21. Kısa ve Uzun Dönem Sermaye Arzı

Piyasa arzı, bütün bireysel hane halklarının arzlarının toplamıdır. Piyasa arz eğrisi kısa dönemde esnek değildir. Uzun dönemde ise nispeten daha esnektir (Şekil 21).

1.5. Toprak Arzı

Toprak doğal kaynak stokudur. Bireysel kararlarla arzı değişmez. Toplam toprak arzı sabittir. Ama alınıp, satılabilir. Dolayısıyla toplam toprak arzı sabit olsa da, rant piyasada belirlenir. Tek tek hanehalkı için toprak miktarı değişebilir (Şekil 22).

Şekil 22. Toprak Arzı

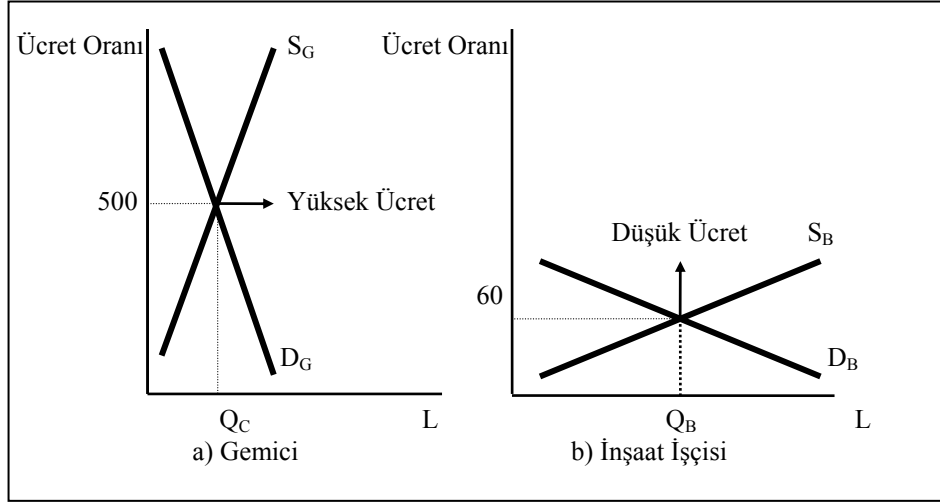
1.6. Rekabetçi Denge

1.6.1. Emek Piyasası Dengesi

Rekabetçi denge arz ve talebin kesiştiği noktada belirlenmektedir (Şekil 23). Şekil 23a'da, gemicilikte denge görülmektedir. Ücret, yüksektir. Çünkü emek arzı kıttır. Özel yetenekler gerekmektedir. *MRP* yüksektir.

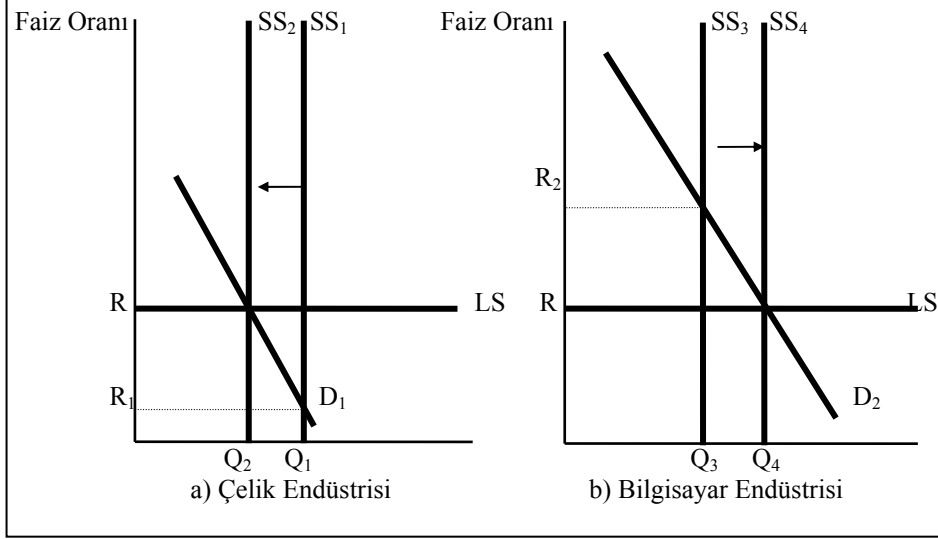
Şekil 23b'de inşaat işçisi görülmektedir. Çok sayıda emeğini arz eden vardır. *MRP* düşüktür. Ücret oranı da bu yüzden düşüktür.

Kısaca, emek arzında nüfus, okul, yetenek, yetişme, deneyim, giriş engelleri, işin gereği özelliklere sahip olma; emek talebinde sermaye ve emeğin ikamesi, mal ve hizmet talebi, emeğin toplam maliyetlerine bağlı olarak, denge ücret oranları firmalar ve sektörler göre farklılıklar göstermektedir.

Şekil 23. Emek Piyasası Dengesi

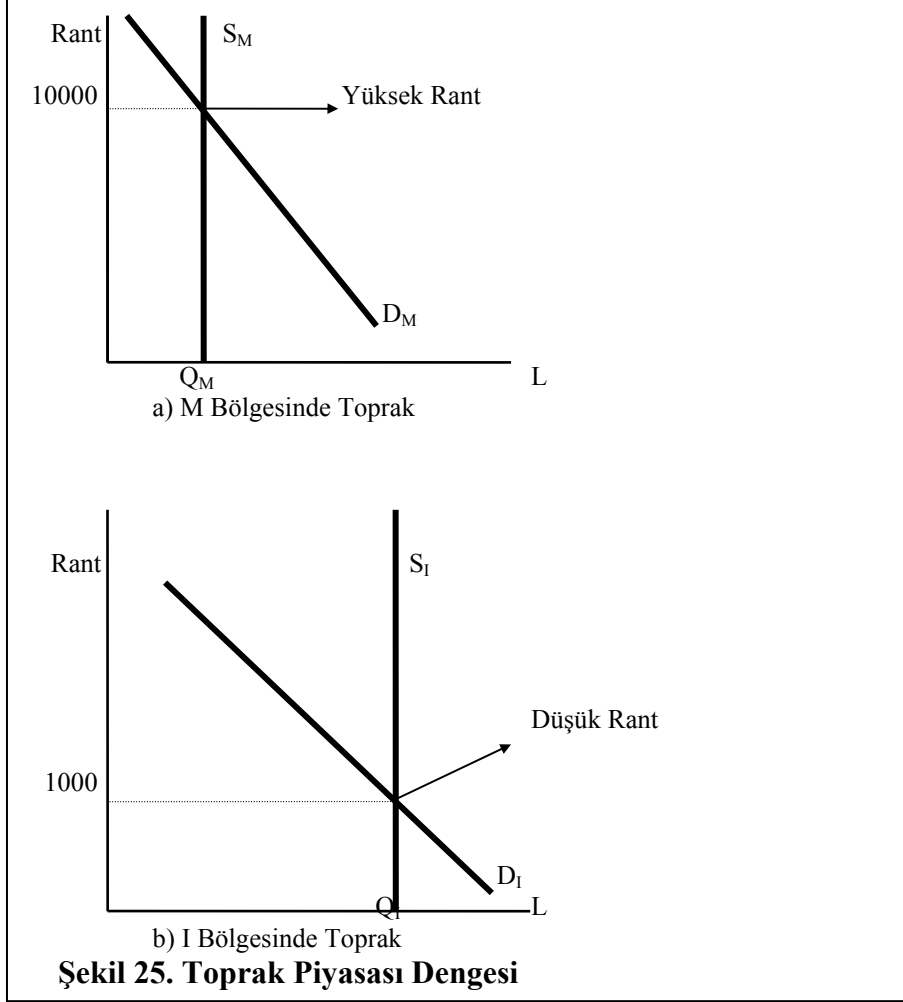
1.6.2. Sermaye Piyasası Dengesi

Şekil 24. Sermaye Piyasası Dengesi

Sermaye piyasası dengesi Şekil 24'den izlenebilir. Şekil 24 'de uzun dönem sermaye arzı (LS) esnektir. Kısa dönem arz SS ve talep, D dir. Şekil 24a ' da çelik endüstrisinde denge faiz oranı R_1 , denge miktar Q_1 dir. Bilgisayar endüstrisinde Q_3 , R_2 dir. Talep D_2 dir. $R_2 > R_1$ dir. Bu durumda çelik endüstrisine giden sermaye, bilgisayar endüstrisine yönelebilir. SS_1 , SS_2 'ye düşer ve faiz oranı yükselir. Bilgisayarda arz SS_3 'den SS_4 'e çıkar ve R düşer. İki endüstride denge R faiz oranında birlikte gerçekleşir.

1.6.3. Toprak Piyasası Dengesi

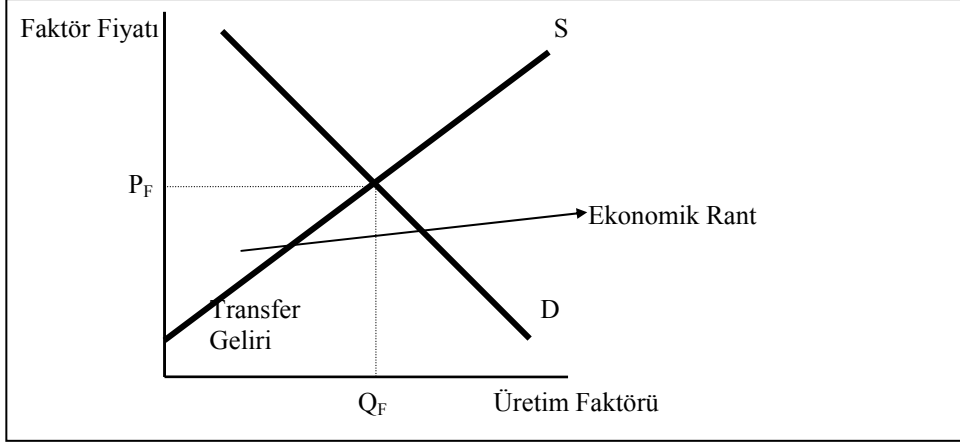

Şekil 25a 'da toprak kıttır. Toprak miktarı Q_M kadardır. Böylece arz eğrisi S_M 'dir. MRP 'ye bağlı olarak talep D_M 'dir. Denge arz ve talebin kesiştiği noktada oluşur. Rant çok yüksektir.

Şekil 25b'de toprak miktarı Q_I 'dir. Arz eğrisi S_I 'dir. MRP 'ye bağlı olarak talep D_I 'dir. Denge de rant düşüktür.

1.7. Ekonomik Rant ve Transfer Gelirleri

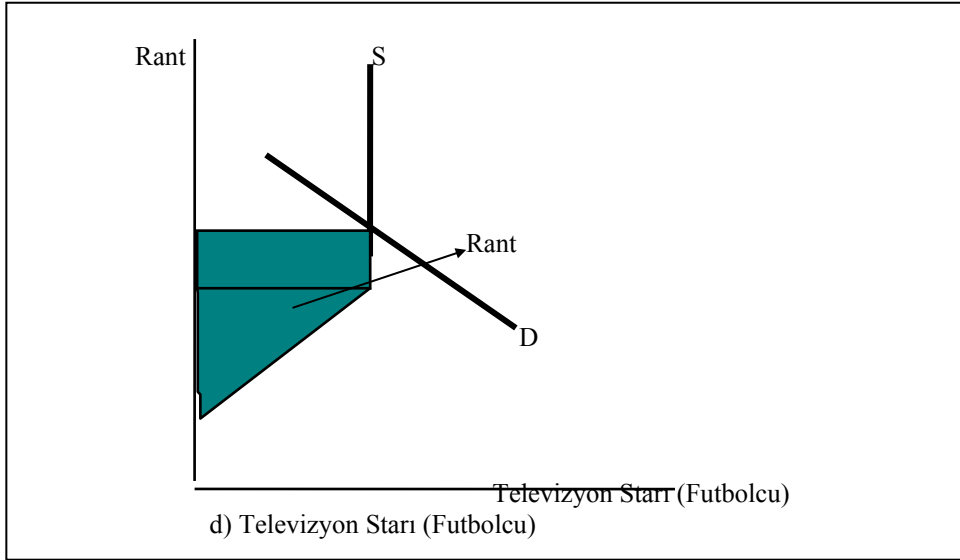
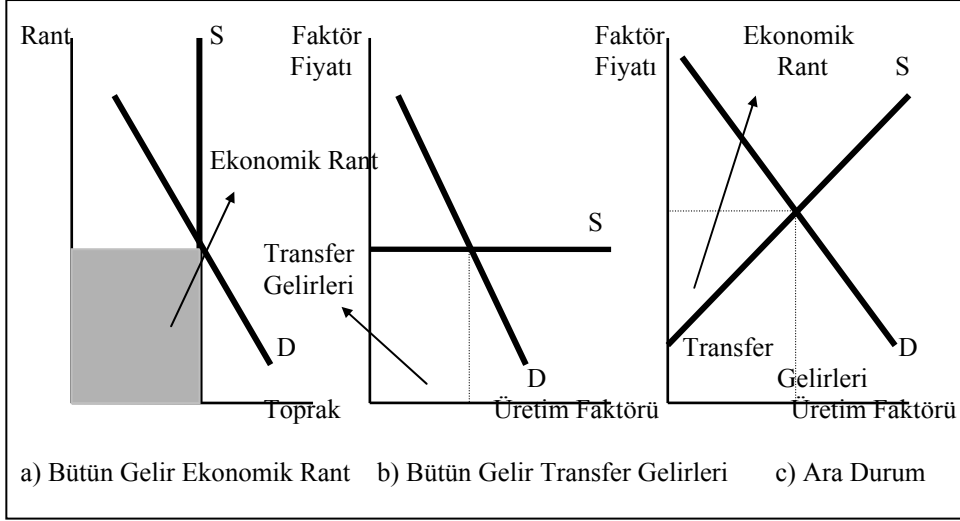
Üretim faktörlerinin toplam geliri ekonomik rant ve transfer gelirlerinden oluşmaktadır. (Şekil 26)

Şekil 26. Ekonomik Rant ve Transfer Gelirleri

Ekonomik rant, üretim faktörü sahibinin geliridir. Bu gelir faktör sahibinin geliridir. Bu gelir faktör sahibinin faktörü kullanılması için kabul edeceği miktarın yukarısı ve üstüdür.

Transfer geliri, faktör sahibinin faktörün kullanımını teklif etmesi için gerekli gördüğü gelirdir. Rant, üretim faktörünün mobil olmamasıyla elde edilen gelirdir. Rantta, fırsat maliyetinin üzerinde gelir elde edilmektedir. Buna bir televizyon starının, futbolcunun geliri örnek olarak verilebilir. (Şekil 27d) Gelirleri fırsat maliyetlerinin çok üstündedir. Kısaca, arzın uzun dönem fiyat esnekliği sıfırda, gelir ranttır. Kısa dönemde arz sabitse, gelir rant benzeridir.

Şekil 27. Ekonomik Rant ve Arz Esnekliği

Ekonomik rant, tüketici artığına benzemektedir. Transfer geliri ise, minimum fiyattır. Veri miktarda arz etmeyi kabule istekli fiyatı göstermektedir. Veri miktardaki değişmeye göre fiyat farklı olacaktır.

Ekonomik rant ve transfer geliri ayrımı önemlidir. Ayrım Şekil 27'den izlendiğinde, önemi görülecektir. Şekil 27a 'da arz eğrisi, tam esneksizdir. Bu durumda bütün gelir, ekonomik ranttır. Şekil 27b 'de arz tam esnektir. Şekil 27c'de gelirin bir kısmı transfer geliri bir kısmı ekonomik ranttır. Kısaca, mobilite (esneklik) azaldığında rant artmaktadır. Arz sınırlı, talep fazla ise rant yüksek olacaktır. Üretim faktörünün mobil olmamasıyla sağlanan gelirlerdir. Rantta fırsat maliyetinin üzerinde gelir sağlanmaktadır. Bir televizyon starının, sporcunun geliri örnek olarak verilebilir. Gelirleri, fırsat maliyetlerinin çok üstündedir. Kısaca, arzın uzun dönem fiyat esnekliği sıfırsa, gelir ranttır. Kısa dönemde arz sabitse, gelir rant benzeridir.

1.8. Faktör Piyasası: Matematiksel Yaklaşım

1.8.1. Firmanın Üretim Faktörleri Talebi

1.8.1.1. Kar Maksimizasyonu ve Türetilmiş Talep

Firmanın karını emek ve sermaye cinsinden yazarak işlem yaparsak,

$$\pi = TR(K, L) - TC(K, L) \quad (1) \quad \text{olur.}$$

Birinci–dereceden koşullar ise,

$$\frac{\partial \pi}{\partial K} = \frac{\partial TR}{\partial K} - \frac{\partial TC}{\partial K} = 0 \quad (2) \quad \text{olacaktır.}$$

$$\frac{\partial \pi}{\partial L} = \frac{\partial TR}{\partial L} - \frac{\partial TC}{\partial L} = 0$$

Eşitlik (2)'den hareketle,

$$\frac{\partial TR}{\partial K} = \frac{\partial TC}{\partial K} \quad \text{ve} \quad \frac{\partial TR}{\partial L} = \frac{\partial TC}{\partial L} \quad (3) \quad \text{yazılır.}$$

1.8.1.2. Marjinal Ürün Hasılatı (MRP)

$$MRP_L = \frac{\partial TR(q)}{\partial L} = \frac{\partial TR(q)}{\partial q} \frac{\partial q}{\partial L} = MR \cdot MP_L \quad (4) \quad \text{dür.}$$

1.8.1.3. Marjinal Maliyet

Toplam maliyet fonksiyonunu, $TC=vK + wL$ olarak kabul edersek, minimizasyonda kısmi türevler,

$$\frac{\partial TC}{\partial K} = v \quad \text{ve} \quad \frac{\partial TC}{\partial L} = w \quad (5) \quad \text{olacaktır.}$$

Kar maksimizasyonu için, gerekli koşul ise,

$$MRP_K=v \quad \text{ve} \quad MRP_L=w \quad (6) \quad \text{bulunur.}$$

1.8.1.4. Alternatif Türetme

Maliyet minimizasyonu probleminde hareketle, Lagrange fonksiyonunu yazarsak,

$$V=vK+wL+\lambda(q_0-f(K,L)) \quad (7) \quad \text{olur.}$$

Birinci–dereceden koşullar,

$$\frac{\partial V}{\partial K} = v - \lambda f_K = 0$$

$$\frac{\partial V}{\partial L} = w - \lambda f_L = 0 \quad (8) \quad \text{elde edilir.}$$

$$\frac{\partial V}{\partial \lambda} = q_0 - f(K,L)$$

Eşitlik (8)'den hareketle,

$$v = \lambda MP_K \quad \text{ve} \quad w = \lambda MP_L \quad (9) \quad \text{olur.}$$

$$MC = \frac{\partial V}{\partial q} = \frac{\partial TC}{\partial q} = \lambda \text{ olduğundan dolayı (Sheppard Lemma),}$$

$$v = MC \cdot MP_K \quad \text{ve} \quad w = MC \cdot MP_L \quad (10) \quad \text{bulunur.}$$

$MR = MC$ 'den hareketle,

$$w = MR \cdot MP_L \quad \text{ve} \quad v = MR \cdot MP_K \quad (11)$$

Son olarak, fiyat alıcı bir firmanın girdi seçimleri $MR = P$ 'den hareketle,

$$v = P \cdot MP_K \quad \text{ve} \quad w = P \cdot MP_L \quad (12) \quad \text{olacaktır.}$$

1.8.1.5. Matematiksel Türetme

Genel girdi talep fonksiyonlarını, malın fiyatından, emek ücretinden ve sermaye ücretinden oluştuğunu varsayarsak,

$$L = L(P, w, v) \quad \text{ve} \quad K = K(P, w, v) \quad (13) \quad \text{yazarız.}$$

Burada, çıktıdaki bir değişimin etkisini, genel emek talep fonksiyonunda göstermek için,

$$\frac{\partial L}{\partial w} = \frac{\partial L}{\partial q} \frac{\partial q}{\partial P} \frac{\partial P}{\partial MC} \frac{\partial MC}{\partial w} \quad (14) \quad \text{yazılacaktır.}$$

1.8.1.6. Örnek

Arz fonksiyonu $q = \frac{400P}{(vw)^{1/2}}$ emek talebi de, $L = \frac{(10P)^2}{v^5 w^{1.5}}$ olsun.

Eğer $w=v=4$ birim ve $P=1$ ise, $q=100$ ve $L=6.25$ olacaktır.

1.8.2. Tekelci Faktör Piyasası

Firma faktör talebinde bulunurken, $MR=MC$ eşitliğinde karar vermektedir. Üretim fonksiyonu, $y=f(x)$ olsun. $R(y)=P(y).y$ ise hâsılat olacaktır. $P(y)$ ters talep fonksiyonudur. Şimdi girdilerdeki bir marjinal artışın hasılatı nasıl etkilediğini inceleyelim. Δx girdi x 'teki çok küçük bir artış ve Δy ise x 'teki artışın y 'deki etkisi olsun. Böylece,

$$MP_x = \frac{\partial y}{\partial x} \text{ ya da } MP_x = \frac{\Delta y}{\Delta x} = \frac{f(x+\Delta x) - f(x)}{\Delta x} \quad (15)$$

olacaktır.

Marjinal hasılat açısından,

$$MR = \frac{R(y+\Delta y) - R(y)}{\Delta y} = \frac{\Delta R}{\Delta y} \quad (16) \text{ olur.}$$

Marjinal ürün hasılatı (MRP_x) ise, girdideki marjinal artışın hasılatına etkisidir. Böylece,

$$MRP_x = \frac{\Delta R}{\Delta x} = \frac{\Delta R}{\Delta y} \frac{\Delta y}{\Delta x} = MR \cdot MP_x \quad (17) \text{ elde edilir.}$$

$MR = P(y) + \frac{\Delta P}{\Delta y} y$ 'den hareketle,

$$MRP_x = (P(y) + \frac{\Delta P}{\Delta y} y) \cdot MP_x \quad (18) \text{ bulunur.}$$

Gereken işlemler yapıldıktan sonra,

$$MRP_x = P(y) \left(1 - \frac{1}{|\Pi_{P,y}|}\right) \cdot MP_x \quad (19) \quad \text{olacaktır.}$$

$\Pi_{P,y}$ talebin fiyat esnekliğidir..

Rekabetçi piyasada, $MR=P$ olduğundan, $MRP_x=P \cdot MP_x=x$ girdisinin marjinal ürün değeridir.

Tekelde, $MRP_x = P(y) \left(1 - \frac{1}{|\Pi_{P,y}|}\right) MP_x \leq P(y) \cdot MP_x$ 'dir. Tekelde her

zaman daha az çıktı kararı olacağından dolayı, bir tekel daha az girdi talep eder.

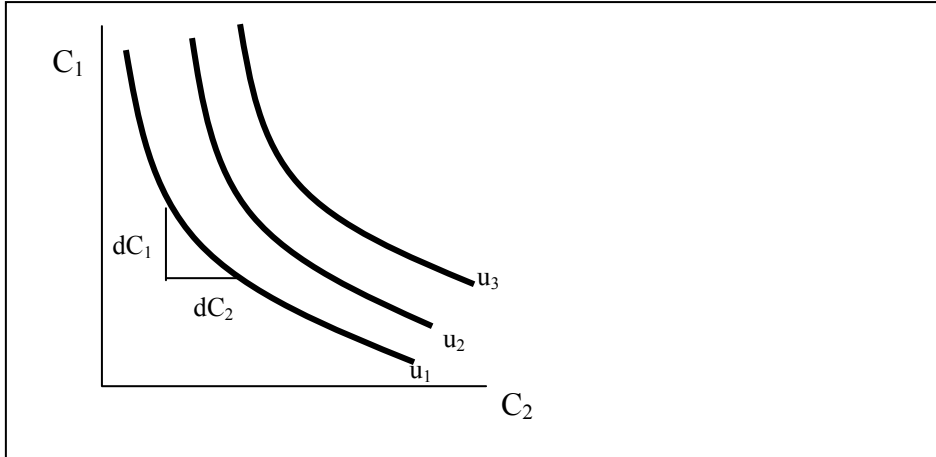
1.8.3. Rekabetçi Sermaye Piyasaları ve Dönemler arası Kararlar

İki dönemli karar modeli kuralım.

C_1 = Bugünkü tüketim,

C_2 = Gelecekteki tüketim olsun.

$U(C_1, C_2)$

Şekil 1. Bugünkü ve Gelecekteki Tüketim Arasında Seçim

Marjinal zaman tercih oranı (*MRTP*),

$$MRTP = -\frac{dC_2}{dC_1} = \frac{\partial U / \partial C_1}{\partial U / \partial C_2} \text{ dir.}$$

Dönemlerarası bütçe doğrusu bugünkü gelir, M_1 ve yarınki gelir, M_2 ye bağlı olarak elde edilir.

$$\text{Tasarruf} = M_2 - P_1 C_1 \text{ dir.}$$

P_1 = Bugünkü tüketimin fiyat endeksi.

$$P_2 C_2 = M_2 + S + iS = M_2 + (1+i)S \text{ dir.}$$

i = Faiz oranı.

$$\begin{aligned} P_2 C_2 &= M_2 + (1+i) (M_1 - P_1 C_1), \\ &= M_2 + (1+i) M_1 - P_1 (1+i) C_1 \text{ dir.} \end{aligned}$$

Yeniden düzenlenirse,

$$P_2 C_2 + P_1 (1+i) C_1 = M_2 + (1+i) M_1 \text{ dir.}$$

d = Enflasyon oranı olsun.

$$d = P_2 - P_1 / P_1 \text{ dir.}$$

Düzenlenirse,

$$P_2 = (1+d) P_1 \text{ dir.}$$

Buradan,

$$P_1 (1+d) C_2 + P_1 (1+i) C_1 = M_2 + (1+i) M_1 \text{ olur.}$$

$C_1 = 0$ olursa,

$$C_2 = \frac{M_2 + (1+i)M_1}{(1+d)P_1}$$

$C_2=0$ olursa,

$$C_1 = \frac{M_2 + (1+i)M_1}{(1+d)P_1} \text{ dir.}$$

C_1 ve C_2 nin maksimum değerlerine bağlı olarak iki d6nemli d6nemlerarası bütçe doğrusunu elde ederiz.

$S = 0$ olduğunda,

$$P_1 C_1 = M_1,$$

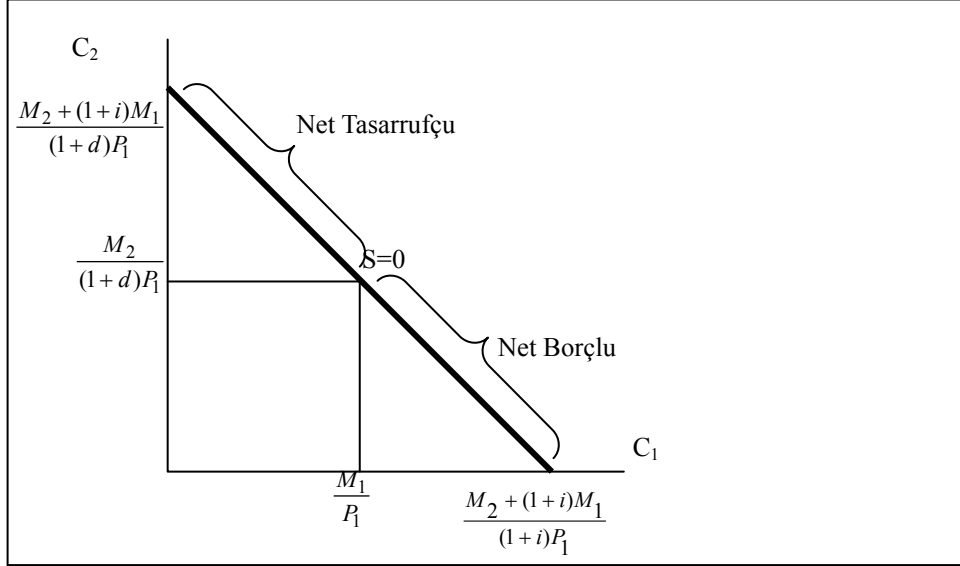
$$P_2 C_2 = M_2(1+d)P_1 C_2 \text{ dir.}$$

Düzenlenirse,

$$C_1 = \frac{M_1}{P_1}, M_2 = M_2/(1+d)P_1 \text{ dir.}$$

$$C_1 > \frac{M_1}{P_1} \text{ ise, net ödünç alıcılık;}$$

$$C_2 > \frac{M_2}{(1+d)P_1} \text{ ise net tasarruf söz konusudur.}$$

Şekil 2. İki Dönemli Dönemler arası Bütçe Doğrusu

$$\frac{dC_2}{dC_1} = \frac{\frac{M_2 + (1+i)M_1}{(1+d)P_1}}{\frac{M_2 + (1+i)M_1}{(1+i)P_1}} = \frac{1+i}{1+d}$$

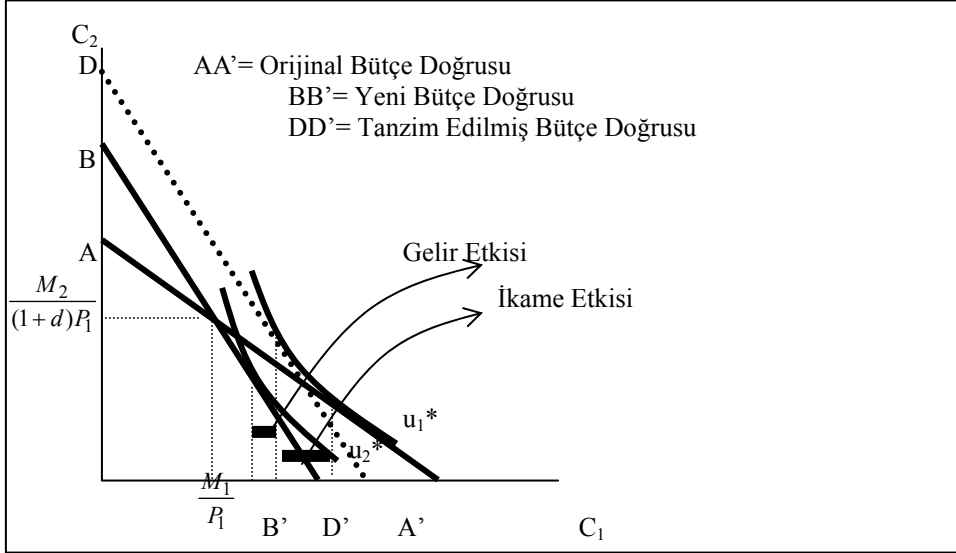
Dönemler arası bütçe doğrusunun eğimidir.

Faiz oranında artışın ikame ve gelir etkisi söz konusudur. İkame etkisi durumunda, net ödünç alıcı ve tasarrufçunun bugünkü tüketimi azalır. Gelir etkisi durumunda, net ödünç alıcı bugünkü tüketimini azaltır. Net tasarrufçunun durumu, bireyden bireye değişir. Gelir arttığı için, bazı kişiler tüketimlerini arttırabilir.

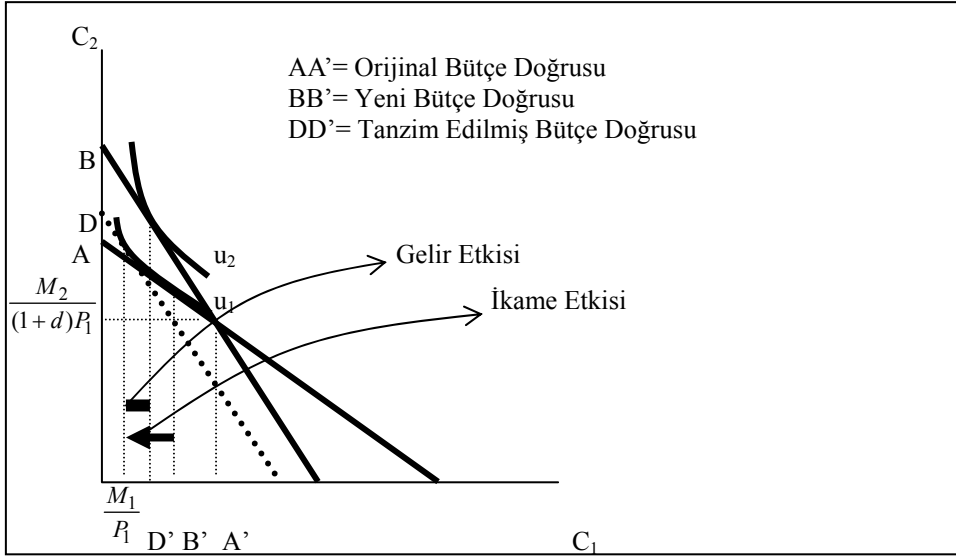
Anlatılanlardan hareketle tasarruflar için arz fonksiyonuna geçebiliriz.

$C_1 = C_1(i; \bar{M}_1, \bar{M}_2, \bar{P}_1, \bar{d})$ dir. Bugünkü ve yarınki gelir, bugünkü tüketim fiyat endeksi ve enflasyon oranı sabit kabul edilmektedir. Buradan,

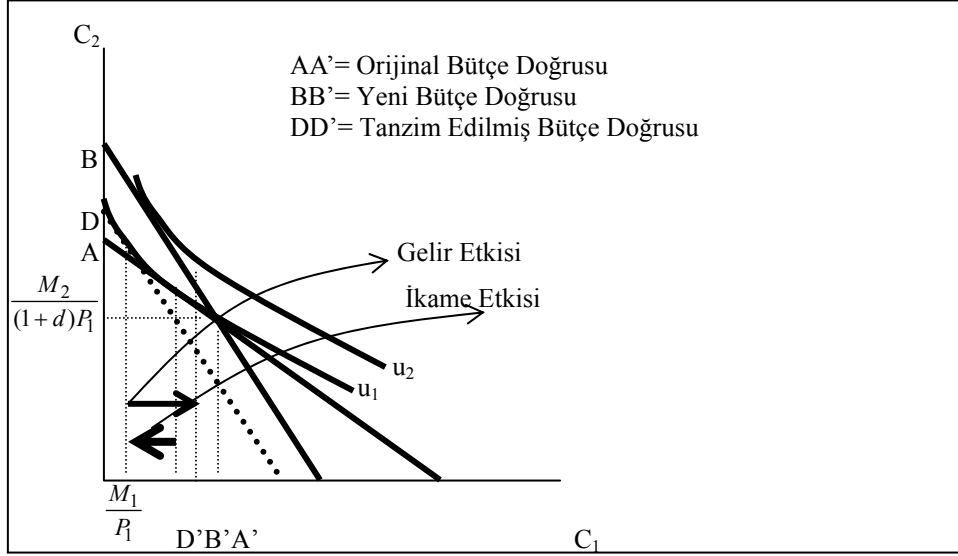
$S = S(i; \bar{M}_1, \bar{M}_2, \bar{P}_1, \bar{d}) = M_1 - P_1 C_1(i; \bar{M}_1, \bar{M}_2, \bar{P}_1, \bar{d})$ dir.

Şekil 3. Net Ödünç Alıcı ve Faiz Oranında Artış

Şekil 4. Net Tasarrufçu ve Faiz Oranında Artış 1

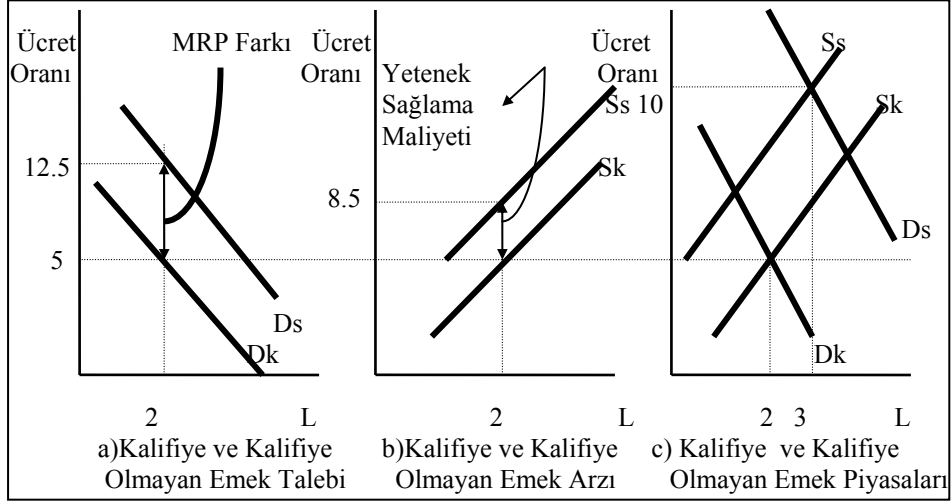
Şekil 5. Net Tasarrufçu ve Faiz Oranında Artış 2

2. EMEK PİYASALARI

İlk önce rekabetçi piyasada eğitim ve yetişmeden kaynaklanan ücret farklılıkları incelenecektir. Daha sonra ücret farklılıkları nedenleri olarak sendikalı sendikasız işçi ücretleri; kadın, erkek ve azınlık ücretlerine değinilecektir.

2.1. Yetenek Farklılıkları

Şekil 1'de rekabetçi piyasa da eğitim ve yetişme ile sağlanan farklı düzeyde işçilerin arz ve talep eğrileri görülmektedir. Emeğin yeteneği arttığında (kalifiye emek) marjinal ürün hâsılatı artmaktadır. Marjinal ürün hâsılatının fazla olması emek talebinin artması demektir. Dolayısıyla yetenekli emek piyasasında ücret oranı yüksektir.

Şekil 1. Yetenek Farkları

Yetenek maliyetle sağlanır. Bu noktada **beşeri sermaye** kavramının açıklanması gerekmektedir. Beşeri sermaye insanoğlunun birikmiş yetenek ve bilgisidir. Beşeri sermayenin değeri bugünkü değer yöntemi ile hesaplanmaktadır.³ Belirli yetenekleri olan kişinin ücretleri kalifiye olmayan kişiye göre daha fazladır. Çünkü

³ İki kişiden biri liseyi bitirip, meslek hayatına erken atılmayı, diğeri üniversiteyi bitirip, bilgi birikimini artırıp, daha yüksek ücret oranı arasında tercih yapmaktadır. Bu durumda üniversiteyi bitiren çalışmaya dört yıl geç başlayacaktır. Buna karşılık üniversiteyi bitirdikten sonra daha yüksek ücretten işe başlayabilecek ve ileride ücretin diğeri kişiye artma olasılığı daha yüksektir.

Lise mezununun geliri= H , Üniversite bitirenin geliri= C olsun. Liseyi bitiren kişinin yaşam boyu gelirinin bugünkü değeri,

$$P_{VH} = H_1 / (1+i) + H_2 / (1+i)^2 + H_3 / (1+i)^3 + H_4 / (1+i)^4 + H_5 / (1+i)^5 + H_6 / (1+i)^6 + \dots + H_n / (1+i)^n \text{ dir.}$$

Üniversiteyi bitiren kişinin bugünkü değeri,

$$P_{VC} = C_5 / (1+i)^5 + C_6 / (1+i)^6 + C_7 / (1+i)^7 + \dots + C_n / (1+i)^n \text{ dir.}$$

4 yıl eğitim farkından dolayı, üniversiteyi bitiren kişinin geliri 5. yıldan başlamaktadır. Gelirler yıllıktır.

i = Faiz oranıdır ve sabit kabul edilmektedir.

Buna göre $P_{VC} > P_{VH}$ ise üniversite eğitimi tercih edilir..

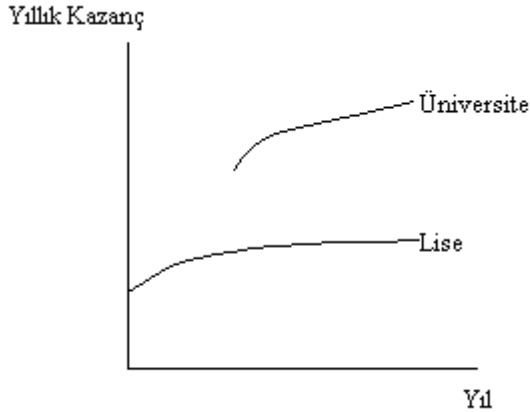
- a. Yetenekli işçinin marjinal ürün hasılatı (MRP) daha büyüktür. Dolayısıyla talep daha çoktur.
- b. Yetenek elde etmek maliyeti gerektirir. Dolayısıyla arzı daha azdır.

Eğitim ve yetiştirme farklılıkları kazanç farklılıklarının önemli bir nedenidir. Fakat tek farklılık kaynağı değildir. Bir diğer farklılık kaynağı sendikalı–sendikasız işçilerdir. Sendikalı işçilerin ücretleri genellikle sendikasız işçilerden daha yüksektir.

2.2. Sendikalı – Sendikasız İşçi Ücret Farklılıkları

Sendika, amacı ücretleri arttırmak ve diğer iş koşullarını etkilemek için organize olmuş işçiler grubudur. Emek piyasasında sendika ürün piyasasındaki tekele benzemektedir. Sendika rekabeti sınırlamaktadır. Ticarete konu olan emeğin fiyatını yükseltmektedir.

Sendikalar üye yapılarına göre ikiye ayrılırlar, a) meslek sendikası (craft union), b) endüstriyel birlik. Meslek sendikasında benzer nitelikteki işçiler farklı firmalarda, endüstri ve bölgelerde çalışmaktadırlar. Endüstriyel birlikte ise farklı yetenekteki işçiler aynı firma veya endüstride çalışmaktadırlar. Büyüklükleri açısından meslek sendikaları küçük sendikalardır. Endüstriyel birlikler ise en büyük sendikalardır. Sendikaların ayrıca yerel şubesi bulunabilir.

Şekil 1. Beşeri Sermaye

Sendika, toplu sözleşmeyi gündeme getirmektedir. **Toplu sözleşme**, işçi ve işveren temsilcileri arasında ücretler ve diğer istihdam koşulları için yapılan görüşmelerdir.

Sendikacılıkla ilgili diğer iki kavram grev ve lokavttır. **Grev**, varolan koşullar altında çalışmayı reddetme konusunda grup kararı ve uygulamasıdır. **Lokavt**, firmanın iş gücünün çalışmasını reddetmesidir.

Toplu sözleşmede anlaşma olmadığında hakem uzlaşması (**arabulucu**) gündeme gelmektedir. Hakem uzlaşması ücretler ve çalışma koşullarının iki tarafça kabul edilebilir, üçüncü bir parti (hakem) tarafından belirlenmesidir.

Emek piyasasında sendikalar yanında ona benzeyen güçlü başka örgütler de vardır. Bunlardan en önemlisi profesyonel birliklerdir. Profesyonel birlik avukatlar, doktorlar gibi (Baro, Tabip Odası) profesyonel çalışanların organize grubudur. Profesyonel birlikler, sendika olmasalar da birçok yönden sendikalara benzerler. İşe giriş, iş lisansı ve birçok konuda etkilidirler. Üyelerinin çalışma koşullarını iyileştirmeye çalışırlar.

2.2.1. Sendikaların Amaçları ve Sınırlamalar

Sendikaların amaçları,

1. Tazmini arttırmak. Ücret, emeklilik ücretleri gibi amaçlardır.
2. Çalışma koşullarını iyileştirmek. Sağlık, güvenlik, çalışma koşullarını iyileştirmek gibi amaçlardır.
3. İş fırsatlarını arttırmak. Üyelerine iş güvencesi sağlamak, mevcut ve yeni üyelere ek işler yaratmaktır.

Sendikaların karşılaştıkları sınırlamalar şunlardır:

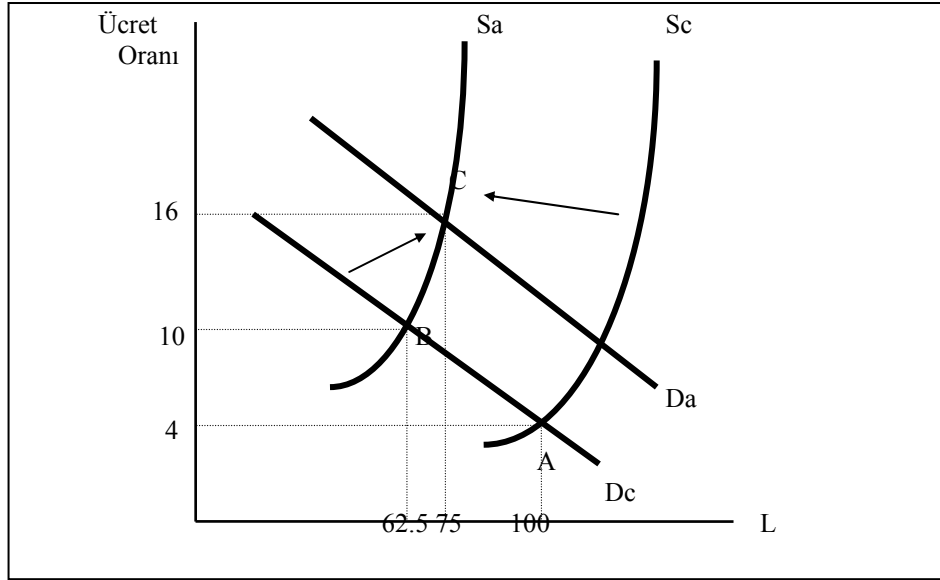
1. Arz sınırlaması. Üye olmayan işçilerin arzları, sendikalara sınırlama getirmektedir. Sendikalı işçiler fazlalaşırsa sendikaların gücü de artacaktır.
2. Talep sınırlamaları. Sendikaların amaçlarını gerçekleştirebilmeleri, emek talebini azaltmaktadır. Sendikalar emek talebini arttırmak ve emek talep esnekliğini düşürmek için çeşitli yöntemler geliştirmeye çalışmaktadırlar. Bunlar,
 - a. İthalat kısıtlamalarını desteklemek,

- b. Asgari ücret yasalarını desteklemek,
- c. Dışarıdan göçe sınırlamalar getirilmesini savunmak,
- d. Ürün talebinin artmasını teşvik etmek,
- e. Sendika üyelerinin marjinal ürününü arttırmaktadır.

2.2.2. Rekabetçi Emek Piyasasında Sendikalar

Rekabetçi piyasada sendikalar **Şekil 2**'den izlenebilir. Sendikaların yokluğunda emek arzı S_c , talebi D_c 'dir. İstihdam 100, ücret 4 dür. Sendikalaşma durumunda arz sınırlaması olmaktadır. Arz 62.5' a düşmekte, ücret 10' dur. Sendikalar talep azalmalarının etkisini azaltma konusunda başarılı olurlarsa, yani ürün talebi artması, sendikalı işçilerin marjinal ürünün yükselmesi vb. durumunda, emek talebi D_a 'ya kayacaktır. Bu durumda istihdam 75, ücret 16 dır.

Emek talebini arttırmak için sendikaların desteklediği bir politika asgari ücret yasalarıdır. Sendikalı olmayan işçiler fazla ise, bunların arzı artar. Sendikalı, sendikasız ücret oranı farklılığı yükselir. Bu nedenle sendikalar asgari ücret yasalarının kuvvetli temsilcileridir.

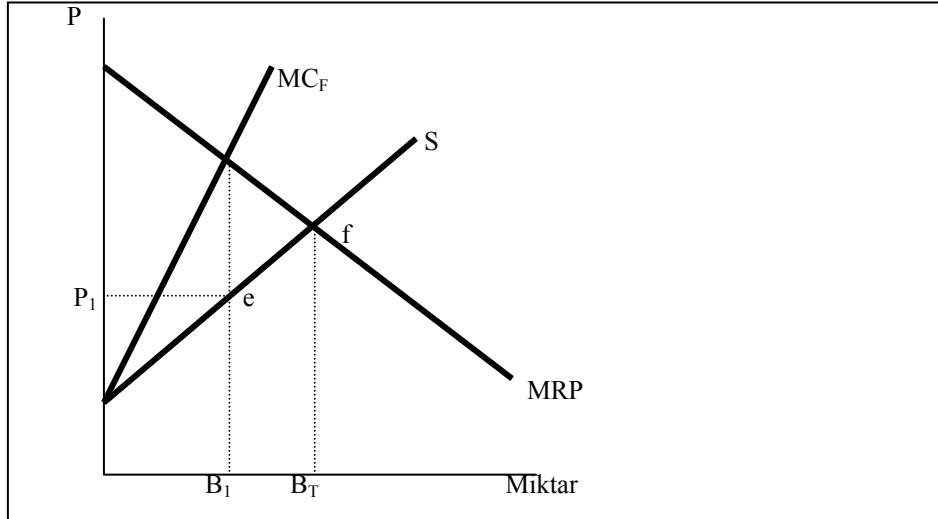
Şekil 2. Rekabetçi Piyasada Sendika

2.2.3. Monopson

	Monopson
Satıcıların Fiyatlar Üzerine Etkisi	Satıcılar fiyat alıcısıdırlar
Stratejik Davranışın Büyüklüğü	Satıcılar stratejik Davranmazlar
Giriş Koşulları	Piyasaya giriş bloke veya serbest olabilir
Alıcıların Fiyatlar Üzerine Etkisi	Alıcılar fiyat yapıcıdırlar.

Tablo 1. Monopsonun Temel Varsayımları

1. Satıcılar fiyat alıcısıdır.
2. Satıcılar stratejik davranmazlar.
3. Piyasaya giriş engellenmiş yada serbest olabilir.
4. Alıcılar fiyat yapıcıdırlar.

Şekil 3. Monopsoncu Denge

Monopson, tek alıcının olduğu piyasa durumudur. Buna karşı satıcı çok sayıdadır. Mallar homojendir. Alıcı, arz edenlerin teklifleri hakkında iyi bilgiye sahiptir. Piyasaya giriş hakkında teknolojik ve yasal engeller olabilir veya olmayabilir.

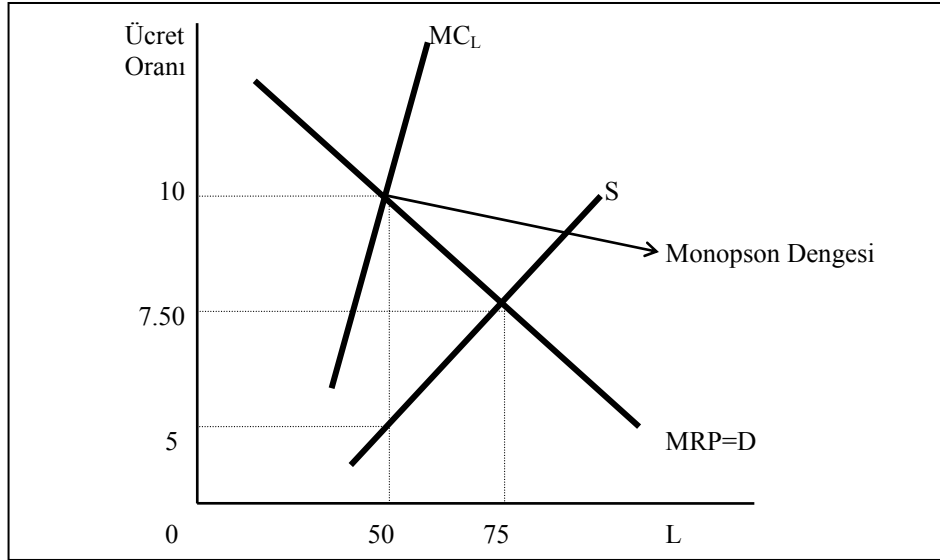
Monopsonda faktör arz eğrisi ve marjinal faktör arz eğrisi ayrımı vardır.

$$MC_F = P \left(1 + \frac{1}{\pi_s} \right) \quad \text{dir.}$$

π_s = Fiyatın arz esnekliği,

MC_F = Marjinal faktör maliyeti,

MC_F eğrisi Tekeldeki MR eğrilerine benzemektedir.

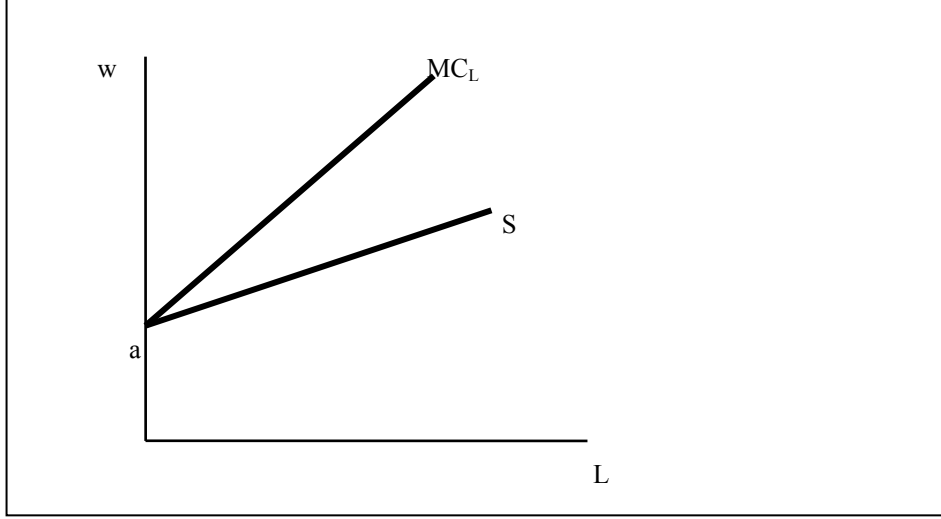

Şekil 4. Emek Piyasasında Monopson Dengesi

Şekil 4 'de emek piyasasında monopson dengesi görülmektedir. Şekil 4 'de MC_L , marjinal emek maliyet eğrisidir. Arz eğrisi emek arz eğrisidir. Kabul edilebilir minimum ücreti göstermektedir.

Arz eğrisi, ortalama toplam emek maliyeti eğrisine benzemektedir. Monopsoncu tek satın alıcı olduğu için arz eğrisi ve MC_L (emeğin marjinal maliyeti) ayrımı vardır. MC_L monopsoncunun daha

fazla emek kiraladığında, daha yüksek ücret ödeyeceğini, daha az emek kiraladığında daha düşük ücret ödeyeceğini işaret etmektedir.

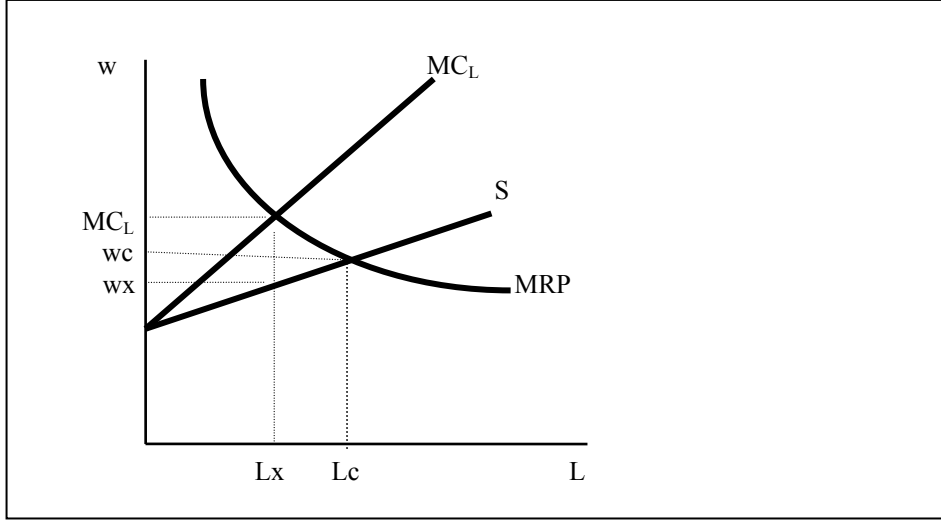
Şekil 5. Monopsoncunun Marjinal Emek Maliyetleri

$$MC_L = P\left(1 + \frac{1}{\pi_s}\right) \text{ dir.}$$

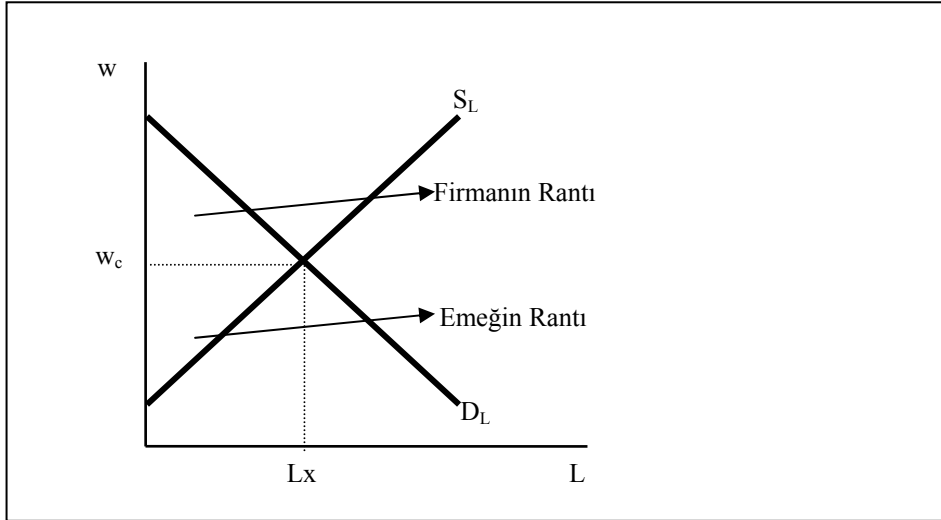
Monopsoncu kar maksimizasyonu MC_L ve MRP 'nin eşit olduğu noktada gerçekleştirir. Burada istihdam 50'dir. Firma 5 öder. Ama $MRP=10$ dur. Firma 5 birim ekonomik kar yapar.

Monopsoncunun, ekonomik kar yapması, emeğin arz esnekliğine bağlıdır. Emek arz esnekliği yükseldikçe monopsoncunun ekonomik kar yapma şansı azalır.

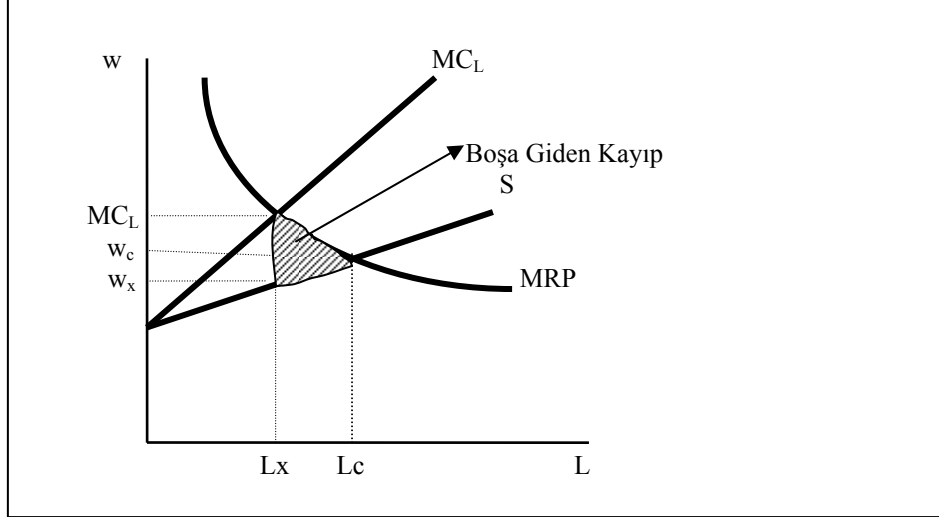
Rekabetçi denge ile kıyaslandığında istihdam ve ücret oranı monopsonda daha düşüktür (**Şekil 6**).

Şekil 6. Monopsoncunun Karını Maksimize Eden Emek Seçimi

Şekil 7. Ekonomik Rantlar

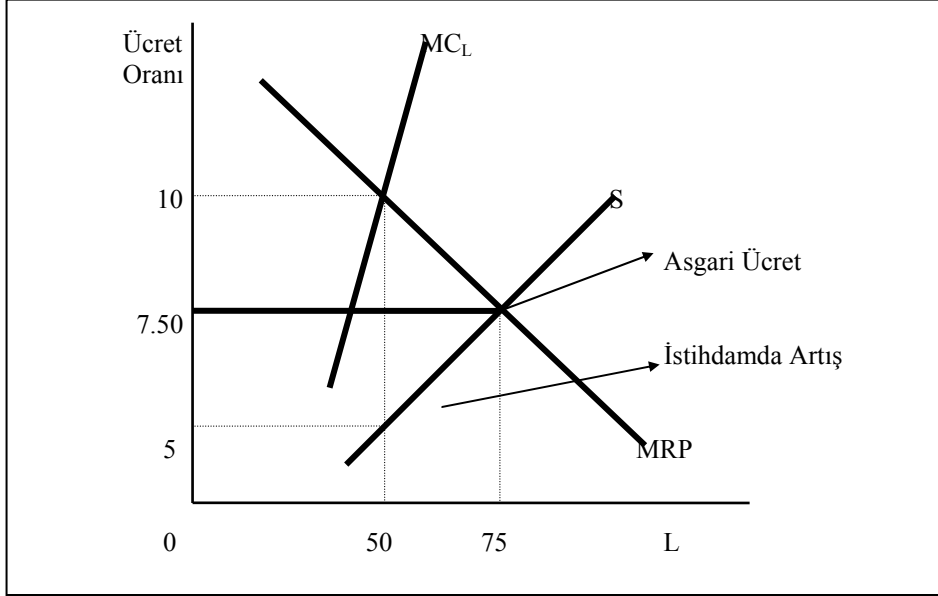
Şekil 8. Monopsonda Boşa Giden Kayıp

Monopsonda boşa giden kayıp (deadweight loss) gerçekleşmektedir. Çünkü monopsoncu toplam artığın maksimize edildiği miktardan daha az girdi (burada emek) satın almaktadır. **Şekil 8'de** görüldüğü gibi taralı alan kadar boşa giden kayıp söz konusudur.

	Monopsonun Piyasa Yapısı
Alıcıların Büyüklüğü ve Sayısı	Tek Alıcı
Satıcıların Büyüklüğü ve Sayısı	Çok Satıcı (Piyasalar üzerine nispi etkileri yok)
Satıcıların Farklı Ürünler Arasında İkame Derecesi	Mallar Homojen
Alıcıların Fiyatlar ve Alternatifler Hakkında Bilgi Derecesi	Alıcılar Fazla Bilgiye Sahiptirler
Giriş Koşulları	Teknolojik ve Yasal Giriş Engelleri Olabilir veya Olmayabilir

Tablo 2. Monopsoncu Piyasa Yapısı

2.2.4. Monopson, Asgari Ücret ve Sendikalar

Şekil 9. Monopsonda Asgari Ücret

Şekil 9'da görüldüğü gibi asgari ücret 7,5 ise, sendikalar 5 olan denge ücreti arttırmak ve hatta 10'a çıkartmak isteyeceklerdir. Sendikalar monopsoncu kadar güçlü ise 7,5 ücret oranında anlaşacaklardır. Denge, asgari ücret düzeyinde olacaktır. Bu durumda asgari ücret, ücret oranı ve istihdamı arttırmaktadır.

2.2.4.1. Monopson ve Sendikalar

Monopson tek alıcılık olarak tanımlanmıştı. Sendikalar satıcıdır. Tek satıcı olduklarında tekele benzemektedirler. Bu durumda iki yanlı tekel oluşmaktadır. İki yanlı tekelde ücret oranı iki taraf arasında pazarlıkla belirlenir. Hangisi güçlüyse onun isteklerine yaklaşılır.

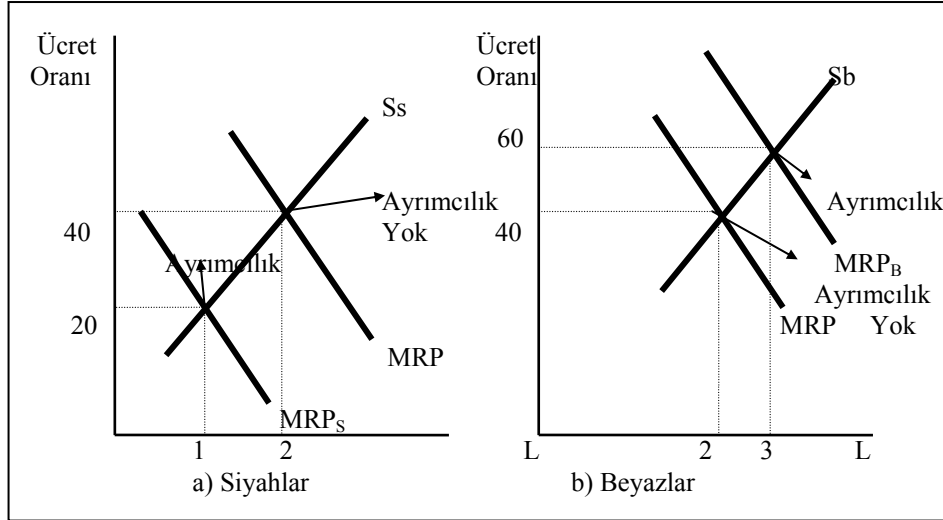
2.3. Cinsiyet ve Irk Ayrımına Bağlı Ücret Farklılıkları

Cinsiyet ve ırk ayrımına bağlı ücret farklılıkları üç başlık altında toplanabilir;

1. Ayrımcılık,
2. Beşeri sermaye farklılıkları,
3. Uzmanlaşma derecesi farklılıkları.

2.3.1. Ayrımcılık

Siyahların arzları S_S , beyazların S_B olsun. (Şekil 10) Marjinal ürün hâsılatları iki grup için de aynıdır. Ayrımcılık olmaması durumunda ücret oranı iki grup içinde 40'dır. Ayrımcılık durumunda siyah emek talebi MRP_S 'ye düşerken beyaz emek talebi MRP_B ye çıkmaktadır. Bu durumda ücret oranları siyahlar için 20, beyazlar için 60 olmaktadır. Benzer bir analiz kadın ve erkekler arasında yapılabilir. Birçok ülkede erkek çalışanlar, kadın çalışanlara göre daha fazla ücret almaktadırlar.

Şekil 10. Ayrımcılık

2.3.2. Beşeri Sermaye Farklılıkları

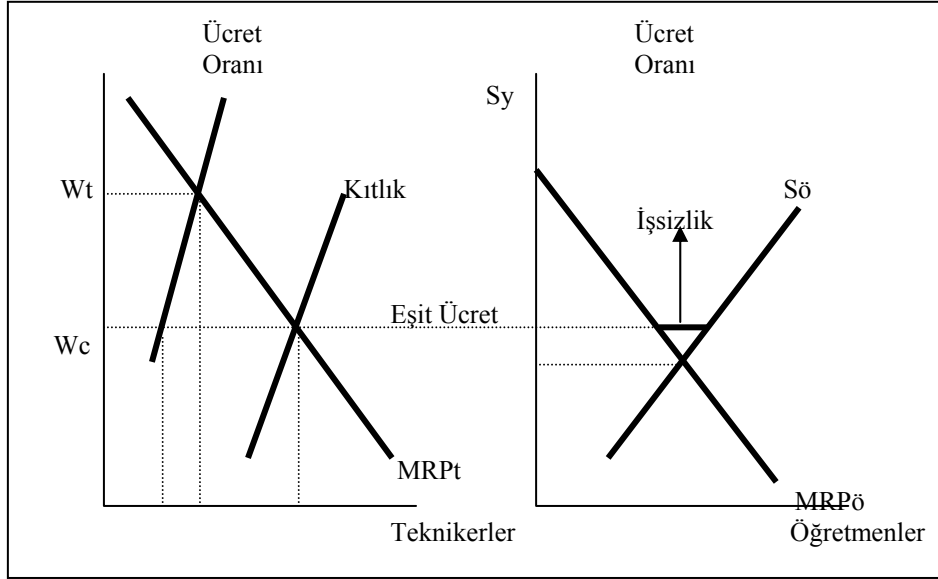
Diğer etkenler eşit iken, beşeri sermaye arttıkça, ücret farkları artmaktadır.

2.3.3. Uzmanlaşma Derecesi

İki türlü üretim faaliyetinden söz edilebilir, a) piyasa aktivitesi. Piyasa aktivitesi, piyasa için emek arzı yaratmaktadır. b) Piyasa dışı faaliyetler; ev (hane halkı) üretimi. Hane halkı üretimi, hane halkı içinde tüketilen mal ve hizmet yaratmaktadır. Piyasa aktivitesi, uzmanlaşmaya neden olmaktadır. Hane halkı üretiminde uzmanlaşma söz konusu değildir. Uzmanlaşma derecesi ücret farklılıkları yaratmaktadır. Zaman içinde bazı uzmanlıklar diğerlerinden önemli olabilmektedir. Bu farklı uzmanlıklar arasında ücret farkları yaratılmasına neden olmaktadır.

2.4. Eşit İşe Eşit Ücret

Eşit işe eşit ücret aynı işi yapanların renk ve cinsiyetine bakılmaksızın aynı ücreti almalarıdır. Fakat bazı durumlarda istenen amaçlar gerçekleşmeyebilir. Şekil 11'de teknik eleman ve öğretmen piyasası görülmektedir.

Şekil 11. Eşit İşe Eşit Ücret Sorunları

Rekabetçi dengede MRP 'ler farklı olduğundan ücretler farklıdır. İki iş içinde aynı ücret verildiğinde (W_C), öğretmen talebi azalmakta, arzı artmaktadır. Öğretmenlikte işsizlik artmaktadır. Teknik elamanda kıtlık doğmaktadır. Sonuç niyet edilmeyen bir durumdur.